

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Lokálna štandardizácia českého znenia dotazníku TEM – Test existenciálnej motivácie

Jana Plachá

Vedúci práce: doc. PhDr. Karel Balcar, CSc.

Praha 2016

Prague College of Psychosocial Studies

**The local standardization of the questionnaire TEM –
Test of Existential Motivation**

Jana Plachá

The Diploma Thesis Supervisor: doc. PhDr. Karel Balcar, CSc.

Prague 2016

Čestne prehlasujem, že túto diplomovú prácu som vypracovala samostatne pod odborným dohľadom vedúceho práce a s použitím odborných prameňov a literatúry uvedených na zozname, ktorý tvorí prílohu tejto práce.

.....
Jana Plachá

Rada by som vyjadrila úprimné poďakovanie doc. PhDr. Karlovi Balcarovi, CSc. za cenné rady a metodické vedenie práce.

.....
Jana Plachá

OBSAH

ÚVOD.....	7
1 Obraz o človeku v logoterapii a existenciálnej analýze Viktora E. Frankla.....	9
1.1 Povaha duchovna – existenciálne stránky ľudskej osoby	11
1.2 Existenciálna motivácia „vôľa k zmyslu“ podľa Viktora E. Frankla	14
2 Vývojové rozdelenie školy LEA	18
2.1 Odlíšenie vývojových línií Frankl – Lukasová a Frankl – Längle v rámci školy LEA	19
2.1.1 <i>Existenciálna analýza ako samostatný psychoterapeutický smer</i>	<i>20</i>
2.1.2 <i>Základné existenciálne motivácie človeka.....</i>	<i>21</i>
2.1.3 <i>Zacielenie metód EA.....</i>	<i>21</i>
2.2 Zhody a odlišnosti v pohľade na osobu v lukasovskom a längleovskom prístupe	22
2.2.1 <i>Emocionálna stránka človeka</i>	<i>24</i>
2.2.2 <i>Existenciálna stránka človeka (dialogický charakter existencie)</i>	<i>25</i>
3 Pojatie existenciálnej motivácie podľa Alfreda Längleho.....	27
3.1 Popis štyroch existenciálnych motivácií v Existenciálnej analýze A. Längleho	29
3.1.1 <i>Prvá existenciálna motivácia (EM 1): môcť byť</i>	<i>29</i>
3.1.2 <i>Druhá existenciálna motivácia (EM 2): priať si žiť</i>	<i>30</i>
3.1.3 <i>Tretia existenciálna motivácia (EM 3): smieť byť sám sebou.....</i>	<i>31</i>
3.1.4 <i>Štvrtá existenciálna motivácia (EM 4): mať jednať</i>	<i>32</i>
3.2 Klinické súvislosti existenciálnych motivácií podľa A. Längleho	33
3.2.1 <i>Prvá existenciálna motivácia (EM 1) – Úzkosť.....</i>	<i>34</i>
3.2.2 <i>Druhá existenciálna motivácia (EM 2) – Depresia.....</i>	<i>36</i>
3.2.3 <i>Tretia existenciálna motivácia (EM 3) – Hystéria</i>	<i>37</i>
3.2.4 <i>Štvrtá existenciálna motivácia (EM 4) – Zmysluprázdnota</i>	<i>38</i>
4 Hlavné diagnostické metódy v Existenciálnej analýze.....	41
4.1 TEM – Test existenciálnej motivácie	42
4.2 ESK – Existenciálna škála	44
5 Lokálna štandardizácia dotazníku TEM u študentov vysokých škôl.....	49

5.1 Metóda prevodu a štandardizácie dotazníku TEM v českej vzorke.....	49
5.2 Výsledky štandardizácie. Psychometrické vlastnosti stupníc dotazníku TEM v českom znení.....	50
6 Štatistické vzťahy medzi stupnicami TEM a ESK.....	56
6.1 Korelácie a vnútorná konzistencia stupníc TEM a ESK	56
6.2 Popis a interpretácia vzťahov medzi stupnicami TEM a ESK	58
6.2.1 TEM	58
6.2.2 ESK.....	59
6.2.3 TEM a ESK.....	60
6.3 Diskusia a závery štúdie	62
ZÁVER.....	64
LITERATÚRA	66
Prílohy	1
Príloha č. I Plné znenie dotazníku TEM.....	1
Príloha č. II Plné znenie dotazníku ESK	4
Príloha č. III Interkorelácie TEM a ESK.....	7
Príloha č. IV Dáta súboru – skóre	8
Príloha č. V Faktorová analýza základných stupníc TEM, ESK, spoločné pre TEM a ESK	15

ÚVOD

Hlavnou témou diplomovej práce je skúmanie vlastností nového a doposiaľ nevydaného dotazníku TEM – Test existenciálnej motivácie, ktorého autormi sú Alfred Längle a Petra Eckhardtová, a následne zistenie lokálnych noriem pre populáciu českých študentov vysokých škôl rozličného zamerania. Originálnu verziu dotazníku v nemčine mi zaslal A. Längle. S jeho súhlasom som ho preložila a použila v mojej výskumnej sonde.

Na zistenie vlastností nového diagnostického nástroja boli použité štatistické postupy odhaľujúce jeho vnútornú konzistenciu stupníc a korelácie jednak v rámci stupníc TEM a taktiež korelácie so stupnicami ESK – Existenciálnej škály, druhým nástrojom používaným v Existenciálnej analýze, na ktorého konštrukcii sa taktiež Längle podieľal.

Otázku po zmysle v živote a jeho naplnenosti či nenaplnenosti si v určitých životných etapách kladie každý jedinec. Táto potreba pýtania sa výraznejšie vystupuje do popredia v zložitých životných situáciách, keď cítime, že sme sa odklonili z nášho „správneho“ smeru.

ESK slúži na meranie schopností človeka, ktoré mu pomáhajú hľadať zmysel. TEM nám pomáha odhaliť, ako sa štyri základné existenciálne motivácie podieľajú na vyrovnávaní sa s životnými situáciami – či ich spracovávame zdravým alebo nezdravým (patologickým) spôsobom. V prípade frustrácie základných motivácií hrozí riziko vzniku psychosomatických chorôb. Preto za hlavný prínos mojej diplomovej práce považujem preskúmanie rozšírenej Längleho teórie a Testu základných existenciálnych motivácií, prípadné odhalenie vznikajúcej frustrácie a nezdravého spôsobu spracovania negatívnych životných situácií. Ďalšou výhodou je, že na základe diagnostiky a vyhodnotenia dotazníku bude možné jedincovi poskytnúť adekvátnu psychoterapeutickú starostlivosť a riešiť problematické oblasti v živote.

Mojim primárnym cieľom bolo preskúmať doteraz nepoužívaný a novovzniknutý diagnostický nástroj, ktorý v nebol dostupný v českom preklade. Touto výskumnou sondou a novými získanými poznatkami som sa snažila prispieť do odboru psychológie, poskytnúť nový uhol pohľadu na tému nachádzania zmyslu v živote,

lepšie porozumenie jeho naplnenosti či nenaplnenosti a taktiež využiť nový nástroj ku kvalitnejšej diagnostike nielen v rámci Existenciálnej analýzy. Preklad dotazníku, jeho budúca štandardizácia a aplikácia získaných poznatkov má široké využitie v teórii ale aj praxi. Môže byť prínosom na poli psychoterapie, ale rovnako aj v oblasti psychodiagnostiky, poradenskej psychológie, klinickej psychológie či v psychológii zdravia.

1 **Obraz o človeku v logoterapii a existenciálnej analýze Viktora E. Frankla**

V. E. Franklov obraz o človeku je ovplyvnený jednak filozofickou antropológiou, existenciálnou filozofiou, fenomenológiou, ale taktiež môžeme vidieť veľký vplyv teológie. Sám Frankl bol hlboko veriacim človekom. Opomenúť by sme nemali ani jeho osobné skúsenosti a zážitky, ktoré sa podieľali na vzniku konceptu logoterapie a existenciálnej analýzy (Wagenknecht, 2009b). Logoterapia je takisto nazývaná „treťou viedenskou školou psychoterapie“ – po Freudovej psychoanalýze a Adlerovej individuálnej psychológii (Drapela, 2008).

Existenciálna analýza tvorí teoretický rámec, z ktorého logoterapia vychádza, teda stojí v jej samotnom základe. *„Existenciální analýza však neznamená pouze výklad ontické existence, nýbrž i ontologický výklad toho, co existence je. V tomto smyslu je existenciální analýza pokusem o psychoterapeutickou antropologii, o antropologii, která předchází veškeré psychoterapii, nikoli jen logoterapii.“* (Frankl, 1999, s. 137). Pod pojmom „existenciálna analýza“ teda rozumieme filozofický a antropologický základ poznania a pohľadu na človeka v jeho špecifických rysoch a javoch. Na jej základoch je postavená logoterapia ako metóda, či psychoterapeutický prístup, ktorý pomáha človeku žiť svoj vlastný zmysluplný a hodnotný život uskutočňovaním objektívnych hodnôt (Balcar, 2004). Snaží sa, aby sa duchovné stalo vedomým a tiež priviesť človeka k vedomiu zodpovednosti ako základu ľudskej existencie. Ale duchovné v logoterapii neznamená nutne spätosť s náboženstvom, alebo náboženským vyznaním. Náboženská starostlivosť o dušu by mala zostať v rukách kňazov či pastorov (Frankl, 2006b).

Franklova logoterapia a existenciálna analýza dopĺňa ďalšie psychoterapeutické smery svojím zameraním sa na duchovnú rovinu, ktorá je špecificky ľudská. Práve táto dimenzia bola podľa V. E. Frankla opomínaná. Preto prináša koncept nového pohľadu na človeka. (Frankl, 2006b, 2006c, 2006d).

Lukasová (2009) uvádza tri základné piliere logoterapie: 1. sloboda vôle, 2. vôľa k zmyslu, 3. zmysel života. Prvý pilier predstavuje obraz človeka a vytvára antropologické základy. „Vôľa k zmyslu“ ako začiatok liečby tvorí základ

psychoterapie. A konečne tretí pilier „Zmysel života“ nám poskytuje obraz o svete, ktorý predstavuje jej filozofiu. Frankl (cit. dle Lukasové, 2006a) tieto tri piliere Lukasovej označuje termínom existenciálna dynamika.

Franklov imago hominis je trojdimenzionálny. Jednotlivé vrstvy nie sú statické, ale naopak dynamické, navzájom sa prelínajú a ovplyvňujú svoje dianie. Zmena v jednej rovine (napr. psychickej) môže vyvolať zmeny v rovine druhej (somatickej). Dôkazom môžu byť aj početné výskumné štúdie z oblasti psychosomatiky, ktorým sa venuje čoraz väčšia pozornosť. Je dôležité, nielen v logoterapii ale aj celkovo v liečbe, posudzovať každý prípad individuálne a zvážiť možné kauzálne súvislosti choroby v rámci jednotlivých dimenzií (Balcar, 2004).

Prvou rovinou je rovina somatická (telesná). Základným znakom je život. Charakteristická je závislosť na len málo ovplyvniteľných vonkajších a vnútorných danostiach. Telesné deje sú objektívne, je možné ich objektívne zachytiť (pozorovať či merať). Na danej úrovni ide človeku o uchovanie rovnováhy medzi vonkajším a vnútorným prostredím, teda uplatňuje sa princíp homeostázy. Výskytom určitej potreby vzniká napätie, ktoré nás poháňa k naplneniu danej potreby, po ktorom opäť nastáva rovnováha. Na tomto princípe biodynamika funguje (Balcar, 2004). Lukasová (2009) do somatickej roviny zahŕňa všetky organické deje v bunkách a biologicko-fyziologické telesné funkcie, teda všetky telesné fenomény.

Druhou je psychická (duševná) rovina. Základným znakom je prežívanie. Na danej úrovni človek využíva myslenie, cítenie, vnímanie, učenie, motiváciu (Balcar, 2004). Lukasová ďalej menuje inštinkty, afekty, žiadostivosť. Psychická rovina zahŕňa kognitívnu a emocionálnu stránku (Lukasová, 2009). Jedinec sa snaží ovplyvňovať a ovládať svoje okolie i seba samého (konatívna stránka), čo spôsobuje zmeny v jeho prežívaní odrážajúce sa v jedincovom chovaní a vo fyziológii. Na psychickej úrovni ide o prispôsobenie, čo znamená, že miera ovplyvniteľnosti je väčšia než na úrovni somatickej. Psychické deje sú subjektívne. Priamo pozorovať ich môže len človek sám introspekciou. Psychodynamika spočíva v uspokojení potreby (motívu) prostredníctvom určitého chovania. Princíp homeostázy sa uplatňuje čiastočne – človek môže svoje chovanie regulovať a prípadne odložiť uspokojenie potreby na neskôr zámerným jednaním, vedomým rozhodnutím (Balcar, 2004).

Treťou, špecificky ľudskou, je rovina noická (duchovná). Základným znakom je vôľa predpokladajúca sebauvedomenie a tiež vedomie vlastnej slobody a zodpovednosti. Svedomie je zdrojom noodynamiky a jadrom duchovného života (Balcar, 1989). Môžeme povedať, že zmenou postoja má človek možnosť oslobodiť sa od vnútornej osobnej závislosti na danostiach života. Na duchovnej úrovni ide o naplnenie zmyslu v jedinečnej situácii jedinečným človekom, tzn. žiť svoj život zmysluplne. Charakteristická je individuálnosť duchovného diania odvíjajúca sa od ľudského svedomia špecifického pre každého jednotlivca. Na noickej rovine princíp homeostázy neplatí. Hybnou silou nie je uspokojenie potreby, ale napätie medzi tým, čo je a čo byť má. Noodynamika spočíva v neustále prítomnej „vôli k zmyslu“, slobode a zodpovednosti podieľajúcich sa na uskutočňovaní hodnotných cieľov (Balcar, 2004). Duchovnou dimenziou a existenciálnou stránkou ľudskej osoby sa budeme podrobnejšie zaoberať v nasledujúcej podkapitole.

1.1 Povaha duchovna – existenciálne stránky ľudskej osoby

Otázka týkajúca sa zmyslu života považuje Frankl (2006b) za špecificky ľudskú a pre človeka prirodzenú, či už je, alebo nie je verbalizovaná.

Frankl definuje človeka „*jako jednotu navzdory rozmanitosti*“ (Frankl, 2006b, s. 35). Výroku je možné rozumieť tak, že každý človek je iný (má iné vlastnosti, hodnoty, záujmy atď.), ale aj napriek tejto rozmanitosti je jedno spoločné – duchovná dimenzia, ktorá je špecificky ľudská, hybná sila a ústredná motivácia „vôľa k zmyslu“. Byť človekom znamená podľa Frankla (2006b) byť vedomým a byť zodpovedným voči zmyslu. Byť zodpovedným je základom ľudskej existencie. Človek nie je ten, kto sa pýta života, ale sám život mu kladie otázky a jedinec má na ne odpovedať. Odpovedať však môže len na konkrétne otázky života. V odpovediach sa uskutočňuje jeho zodpovednosť za existenciu. Nie slová, ale činy a naše konanie sú tou správnou odpoveďou (Frankl, 2006b).

V rovine noickej sa uplatňujú jej tri aspekty – slobodná vôľa, vôľa k zmyslu a zmysel v živote, ktoré sú pre človeka charakteristické. V noodynamike vzniká napätie medzi tým, čo je a tým, čo má byť. Hlavným rozdielom oproti biodynamike a psychodynamike je moment slobody, slobodného rozhodnutia. Zaujať slobodný

postoj môžeme nielen k vonkajším podmienkam, ale aj k hodnotovým možnostiam. Tie je možné uskutočniť vytvorením odstupujú voči sebe samému (tzv. „sebaostupom“).

Realizovaním hodnôt, rozdelených do troch kategórií: zážitkové, tvorivé a postojové, zmysel života naplníme (Frankl, 2006b, 2006d). V nezmeniteľných aspektoch existencie ako je vina, smrť a utrpenie („tragická triáda“) už nie je možné uskutočniť zážitkové ani tvorivé hodnoty, ale stále máme možnosť zaujať postoj, a tým dať nášmu životu zmysel. Napríklad ľudské utrpenie môže dať vznik nejakému dielu, činu; vina je príležitosťou k vlastnej zmene k lepšiemu; uvedomením si konečnosti má jedinec príležitosť k zodpovednému jednaniu, teda žiť život tak, aby naplno využil svoj potenciál. Existencia sa odohráva práve v tejto duchovnej dimenzii človeka. (Frankl, 2006b, 2006d, Wagenknecht, 2009b).

Existenciálnu stránku ľudskej osoby sa Frankl (2006d) pokúsil zhrnúť do desať základných téz, ktoré si nasledovne aj podrobnejšie objasníme.

1. Osoba je individuum. Vo autorovom chápaní sa nedá rozdeliť ani rozložiť, pretože sama je jednotou.
2. Osoba je celok. Nie je len nedeliteľná ale aj nezlučiteľná. Je aj jednotou, ale zároveň je aj celkom. Nie je to človek „z mäsa a kostí“ (v zmysle organizmu), ale je to „*personální duch, duchovní existence – ta nemůže být člověkem předávána dále*“ (Frankl, 2006d, s. 77). Osobu je možné v tomto prípade chápať ako esenciu, podstatu jedinca. Táto duchovná existencia nie je schopná rozmnožovania, ducha nemožno rozdeliť na ďalšie časti ani množiť.
3. Každá osoba je absolútne novum, ktoré nie je rozmnožiteľné ako sme vyššie spomenuli, teda duchovná existencia je neprenosná. S príchodom dieťaťa na svet prichádza aj jeho nová duchovná podstata. Každé dieťa má svoju vlastnú duchovnú esenciu, svojho vlastného personálneho ducha. Nevznikol odštiepením a následným spojením častí ducha rodičov. Je to úplne nové bytie.
4. Osoba je duchovná. Nie je to len organizmus, ktorý má telo slúžiace na vyjadrenie a reagovanie na okolie, nemá len úžitkovú funkciu. Osoba je viac ako tento organizmus, má ducha a svoju dôstojnosť, stojaca v protiklade k úžitkovej hodnote. Duchovná osoba nemôže ochorieť žiadnou chorobou. Osoba nemôže byť stotožnená s psychofyzickým, ktorý môže ochorieť či je možné ho liečiť. Duch stojí nad týmto organizmom. Uvedomovať by si to mal

predovšetkým lekár, ktorý prichádza s človekom do kontaktu. Frankl varuje pred vnímaním človeka ako *homme machine*. Liečbou je možné ovplyvniť len tento organizmus, ale nie duchovnú osobu.

5. Osoba je existenciálna. Má možnosť rozhodnúť sa, či a ako bude existovať. Osoba je tým, kto sa rozhoduje. Je nielen slobodná, ale zároveň zodpovedná voči vlastnej existencii. Zodpovednosť je v tomto význame myslená ako zodpovednosť „k čomu“ (k čomu človek zaujme slobodný postoj a zodpovednosť). Pre človeka ako osobu platí, že je orientovaný na zmysel usilujúci o naplnenie hodnôt. Z pohľadu existenciálnej analýzy je ľudská sloboda poháňaná fundamentálnou motiváciou – vôľou k zmyslu.
6. Osoba patrí do oblasti „Ja“, ktoré je v opozícii voči psychoanalytickému „Ono“. *„Ve svém původu, v základu je duch nereflektovaný a potud právě nevědomý čistý akt“* (Frankl, 2006d, s. 80). Osoba ako duchovná existencia je teda nevedomá, Frankl ju stotožňuje s duchovne nevedomým. Nevedomý a častokrát potlačený vzťah človeka k transcencii ako jeho nevedomá religiozita a viera patria do oblasti duchovne nevedomého. Pre religiozitu, patriacu výhradne do oblasti „Ja“, sa má človek slobodne rozhodnúť a zaujať k nej postoj – pre alebo proti.
7. Osoba zakladá somaticko-psychicko-noickú celosť. Podstatou „človeka“ sú tieto tri dimenzie, ktoré vytvárajú jeho jednotu a celosť. Nie sú však od seba jasne oddelené, ale navzájom sa ovplyvňujú. *„Tato jednota a celost je způsobena, založena a zajištěna teprve osobou – je teprve osobou konstituována, fundována a garantována“* (Frankl, 2006d, s. 81). Osoba je hybným motorom tejto celosti. Metaforicky by sa dalo povedať, že „vdýchla a dáva človeku život“.
8. Osoba je dynamická. Medzi somatickou a psychickou rovinou existuje obligatórny (povinný, záväzný) vzťah, ktorý Frankl nazval psychofyzický paralelizmus. Naproti tomu noo-psychický antagonizmus popisuje fakultatívny (možný, nezáväzný) vzťah medzi psychickou a duchovnou dimenziou, kde sa môže prejaviť „vzdormoc ducha“ smerujúca od psycho-fyzického k duchovnému. Podstatná je viera v silu a schopnosť ducha podniknúť tento dôležitý krok smerom k duchovnu, k vedomému duchovnu. Práve táto dynamika duchovna má možnosť dištancovať a odvrátiť sa od psychofyzická.

To je prvý krokom a zároveň podmienkou prejavovania sa duchovna. A preto je osoba z tohto pohľadu dynamická. Človek je duchovnou osobou, ak dokáže vystúpiť sám zo seba a proti sebe samému. Telesno-duševné sa od duchovného oddeľuje tým, že sa človek vyrovnáva sám so sebou.

9. Osoba je schopná postaviť sa nad seba a proti sebe. Tak ako zvieratá nemôže pochopiť zámerné či účelné jednanie človeka, nemá ani človek sám možnosť chápať a rozumieť vyššiemu „nad-zmyslu“ vlastného života ako celku. Šancu využiť tento vyšší zmysel života má však iba prostredníctvom kroku viery.
10. Osoba chápe samú seba ako vychádzajúcu z transcencie. Ľudská existencia (osoba) prirodzene smeruje k naplneniu zmyslu, a preto základnou motiváciou človeka je „vôľa k zmyslu“. Prostredníctvom svedomia načúvame hlasu transcencie.

V desiatich tézach zhrnul Frankl základné charakteristiky človeka ako osoby duchovnej. V logoterapii a existenciálnej analýze ide primárne o noickú dimenziu ako špecificky ľudskú stránku, práve v ktorej sa odohráva existencia človeka.

1.2 Existenciálna motivácia „vôľa k zmyslu“ podľa Viktora E. Frankla

Jednou z hlavných otázok, ktoré si človek kladie, je otázka po zmysle. Na ten sa môžeme pýtať, respektíve ho hľadať a nachádzať v nejakej ťažkej životnej situácii, utrpení alebo celkovo v živote. V logoterapii a existenciálnej analýze je ústredným pojmom „vôľa k zmyslu“ ako základná existenciálna motivácia človeka, „...človeku jde především a naposledy o smysl a nic než smysl.“ (Frankl, 2006b, s. 75) či „člověk v zásadě usiluje o to, aby ve svém životě našel nějaký smysl, popřípadě aby tento smysl naplnil“ (Frankl, 2006b, s. 210). Je to prirodzená ľudská tendencia k hľadaniu a naplneniu zmyslu, ktorá je v človeku zakorenená najhlbšie a náleží noickej dimenzii.

Zmysel môžeme chápať v dvoch rovinách. Prvou úrovňou zmyslu ho chápeme ako prežívanie zmysluplnosti tých situácií či skúseností, ktoré subjektívne vnímame ako hodnotné. V tomto význame je zmysel predmetom logoterapie. Druhá úroveň sa vzťahuje na vnímanie zmyslu života celkovo. Frankl hovorí o vyššom zmysle, o

„nadmysel“, ktorý sa vymyká intelektuálnemu prístupu, je na vyššej úrovni, nad svetom. Odkazuje na vieru v jeho existenciu. Je možné existenciálne rozhodnutie pre vyšší zmysel (transcendentno) (Balcar, 2004; Frankl, 2006c). Tu sa už dostávame na pôdu svetonázoru a viery, na ktorej je založený.

Všetko v živote človeka má nejaký zmysel. Neexistuje situácia, v ktorej by nebol prítomný. V logoterapii pojem „zmysel“ nie je abstraktný jav, ale práve naopak. Je to požiadavka, výzva pre jedinečného človeka, aby objavil v danej situácii jej jedinečný zmysel (Frankl, 2006a, 2006c) a svojím správaním ho uskutočňoval. Orientovať sa môže podľa svojho svedomia, ktoré Frankl definuje ako *„intuitivní schopnost najít jednorázový a jedinečný smysl, který se skrývá v každé situaci. Jedním slovem, svědomí je orgán smyslu“* (Frankl, 2006b, s. 58). Na ceste hľadania a nachádzania zmyslu je nápomocné svedomie človeka ako špecificky ľudský fenomén fungujúci ako kompas ukazujúci na konkrétny cieľ, resp. zmysel. Náš orgán zmyslu sa môže myliť, nemôžeme si byť preto nikdy úplne istí naplnením konečného zmyslu života (Frankl, 2006b).

Človek je bytosťou slobodnou k vlastnej existencii. Slobodne sa rozhoduje v každej situácii. Rozhodnutie záleží jednak na konkrétnej situácii („ad situationem“) a jednak na samotnom jedincovi („ad personam“). V rovnakej miere ako je človek vo Franklovom poňatí slobodný, v rovnakej miere je aj zodpovedný voči svojmu životu. Preberá zodpovednosť za jednotlivé rozhodnutia, ktoré urobí, alebo neurobí. *„Člověk se nemá co tázat, daleko spíše je životem tázán, on má životu odpovídat – má život z-odpovědět“* (Frankl, 2006b, s. 72). Dalo by sa povedať, že život je vnímaný ako neustály cyklus slobodného a zodpovedného rozhodovania sa, je odpovedaním na konkrétne situácie, ktoré kladie sám život a úlohou jedinca je odpovedať zodpovedne a slobodne. Popri slobode a zodpovednosti je ďalším dôležitým rysom existencie jej intencionalita (zameranosť) mimo seba samú, jej sebatranscendencia. *„Být člověkem znamená už také přesahovat sebe sama. Podstata lidské existence spočívá v sebetranscendenci, řekl bych. Být člověkem znamená už vždycky být zaměřen a namířen na něco nebo někoho, být oddán dílu, jemuž se člověk věnuje, člověku, jehož miluje, bohu, jemuž slouží“* (Frankl, 2006b, s. 37). Človek je zameraný mimo seba samého, smeruje k naplneniu zmyslu, ktorý stojí „mimo“ a „nad“ ním. Túžba po naplnení zmyslu je v logoterapii označovaná ako „vôľa k zmyslu“.

Zmysel je možné naplniť v obvyklých životných situáciách prostredníctvom hodnôt, zmyslových univerzálií stojacich nad konkrétnou a jedinečnou situáciou, ktoré Frankl (2006a, 2006b, 2006c) rozdelil do troch skupín: tvorivé, zážitkové a postojoyé hodnoty.

Hodnoty „tvorivé“ sú charakteristické vytváraním niečoho, čo dáva človeku pocit zmysluplnosti. Môže sa jednať napríklad o vytváranie nejakého diela – maľovanie obrazov, písanie románu, výrobu šperkov, pomáhanie druhým. Zmysluplnosť môže jedinec vidieť taktiež v jeho zamestnaní, vykonávaním svojej práce. Bolo by možné povedať, že týmito spôsobom dáva človek zo seba niečo dobré svetu, svojmu okoliu.

Druhá možnosť je skrz „zážitkové hodnoty“ charakteristické prežívaním realizované v prijímaní sveta, vytváraním si vzťahov a získavaním skúseností. V jednom prežitom okamžiku je možné objaviť zmysel konkrétnej situácie, alebo aj života. Uskutočnenie druhého typu hodnôt poskytuje umenie, šport, príroda (napr. zážitok pri pohľade na hrebene hôr, alebo obraz, ktorý danému jedincovi berie dych a oslovuje ho do takej miery, až mu po tele prebehnú zimomriavky), ale najmä láska a vzťah k partnerovi ako duchovnej bytosti vnímaného v jeho jedinečnosti a celistvosti. Láska je zameraná na najhlbšiu úroveň – na duchovno človeka.

Postojoyé hodnoty je možné realizovať zaujatím postoja k nezmeniteľným aspektom života (osudu). Záleží na jedincovi, ako sa k ťažkým životným okolnostiam postaví, tzn. spôsob akým osoba čelí svojmu osudu a nesie svoje bremeno. Frankl je toho názoru, že postojoyými hodnotami môžeme dať nášmu životu zmysel až do posledného výdychu. Príkladom realizácie postojoyých hodnôt je zaujatie stanoviska k utrpeniu. Ide o zaujatie statočného postoja, slobodné a zodpovedné postavenie sa utrpeniu, ktoré ponúka človeku možnosť objaviť zmysel v nemenných životných situáciách.

V nezmeniteľných aspektoch existencie, ako je vina, smrť a utrpenie, ktoré Frankl (1994) nazýva „tragickou triádou“, už nie je možné uskutočniť zážitkové ani tvorivé hodnoty, ale stále máme možnosť zaujať postoj, a tým dať nášmu životu zmysel. Frankl poukazuje na rozdielne možnosti prístupu k jednotlivým komponentom „tragickej triády“. V ľudskom utrpení ide predovšetkým o zaujatie postoja k vlastnému osudu (vzťah ja – osud). Bolesť človeka môže dať vznik nejakému dielu, činu, vzťahu. Vina je príležitosťou k vlastnej zmene k lepšiemu (vzťah ja – ja). Človek má vo

svojich rukách potenciál zmeniť seba, ale nemôže zmeniť osud, tzn. jedinec má právo byť vinným a jeho zodpovednosťou je vinu prekonať. A nakoniec uvedomením si konečnosti má jedinec príležitosť k zodpovednému jednaniu, teda žiť život tak, aby naplno využil svoj potenciál (vzťah ja – svet). Existencia sa odohráva práve v tejto duchovnej dimenzii človeka. (Frankl, 1994, 2006b, 2006d; Wagenknecht, 2003).

Logoterapia učí človeka schopnosti trpieť a navzdory tomuto utrpeniu nachádzať naplnenie v živote. Ponúka mu možnosť transformovať utrpenie, vyťažiť z neho maximum a dodáva nádej, že život nie je zbytočný, čo môže mať pozitívny vplyv na prežívanie a celkové vyrovnanie sa so zložitými životnými okolnosťami.

2 Vývojové rozdelenie školy LEA

Najznámejšími nasledovníkmi a priamymi žiakmi V. E. Frankla sú rakúska psychologička Elisabeth Lukasová a rakúsky lekár a psychoterapeut Alfried Längle. Obaja nadviazali na koncept svojho učiteľa, ktorý ďalej rozpracovávali, hoci každý z nich trochu iným spôsobom.

Lukasová vychádza z Franklovej logoterapie a existenciálnej analýzy. Sama Lukasová tvrdí, že nie je „*přivrženkyňe jedné jediné školy, pracuji s rozličnými psychoterapeutickými metodami, ale po dlouhém hledání mohu jenom o jediném psychoterapeutickém směru tvrdit, že je skutečně schopen vykázat se poradenským konceptem, který obsahuje základní principy, které mají být orientační pomocí v každé poradě, ústící v nejlepší možnou radu. Tím je logoterapie Viktora E. Frankla*“ (Lukasová, 2006a, s. 29). Dalo by sa povedať, že jeho žiačka verne kráča v šľapajach svojho učiteľa.

Dlhoročne sa venuje jednak vlastnej psychoterapeutickej praxi, čo dokladá aj mnohými prípadovými štúdiami, ale takisto sprostredkúva a šíri logoterapiu medzi laickú verejnosť. Snaží sa ukázať bežnému človeku (v tomto zmysle nie človeku ako odborníkovi) ako pomôcť sebe samému v duchovnej núdzi. Lukasová sa pridrižiava názvu „logoterapia“ a pre označenie Franklovej antropológie používa pojem „existenciálna analýza“ (Wagenknecht, 2007). Pracuje s metódami logoterapie – dereflexiou, paradoxnou intenciou a postojovou zmenou (Balcar, 2004).

Franklov druhý žiak Alfried Längle sa taktiež nechal inšpirovať logoterapiou a existenciálnou analýzou. Pre svoju odnož používa označenie „existenciálna analýza“. Východiskom mu bola Franklova antropológia a teória motivácie, ktorú obohatil a ďalej rozpracoval ako samostatnú psychoterapeutickú metódu s vlastnou diagnostickou a metodickou osnovou (Wagenknecht, 2003). Existenciálna analýza v jeho podaní nezostáva len pri tematike zmyslu v živote, ale je predovšetkým fokusovaná na podmienky umožňujúce naplnený život. Od takto rozšírenej a prepracovanej logoterapie sa v deväťdesiatych rokoch Frankl dištancoval. Längleho existenciálnu analýzu už nepovažoval za pôvodnú logoterapiu, ako ju pojímal on. Naproti tomu Längle považuje logoterapiu za doplnkovú metódu existenciálnej analýzy slúžiacu pri hľadaní a objavovaní zmyslu v živote (Wagenknecht, 2009a).

2.1 Odlíšenie vývojových línií Frankl – Lukasová a Frankl – Längle v rámci školy LEA

Logoterapia je vo Franklovom ponímaní terapeutická metóda, ktorá má za cieľ pomáhať človeku v prekonávaní existenciálnej frustrácie, teda v tých oblastiach života a situáciách, kde chýba zmysel, resp. v tých, ktoré človek už nevníma ako zmysluplné. Sloboda, zodpovednosť, sebaodstup a sebaopresah sú duchovné schopnosti, ktoré sú v priebehu logoterapeutickej liečby mobilizované. Lukasová však v prípade potreby kombinuje logoterapiu aj s inými psychoterapeutickými metódami (Balcar, 2015).

Frankl a tak isto aj Lukasová vidí cieľ logoterapie v nachádzaní zmyslu v jednotlivých situáciách, ktoré prináša život tak, aby človek mohol svojmu životu povedať „Áno“. Centrum pozornosti je smerované k zmyslu v živote a na metódy vychádzajúce z motivačnej sily „vôli k zmyslu“ a duchovných schopností človeka (Balcar, 2015).

Poznatky logoterapie Lukasová (1997) vo svojej knihe aplikuje na výchovu, podnecuje nielen rodičov, ale aj pedagógov či vychovávateľov k výchove detí k zodpovednosti a slobode vôle. *„(...) dětem musí být poskytnuta smysluplná souvislost, kterou si budou moci spojit se svými hračkami. Děti potřebují vědomí hodnoty věci okolo sebe, úkol, jemuž mohou věnovat své síly v konstruktivním záměru místo destruktivního. Děti byly vedeny od pouhého konzumování věcí k cílevědomé činnosti, k níž mohly svými nápady a svou prací samy přispívat v určitém tvůrčím procesu při vytváření něčeho, co 'leží mimo ně samé' – tak jak to odpovídá duchovnímu pojetí člověka“* (Lukasová, 1997, s. 29). Zdôrazňuje potrebu detí chápať zmysluplné súvislosti, vedomie hodnoty a úlohy, ktoré je možné vyjadriť a rozvinúť v tvorivom procese.

Výchova začína už od útleho detstva, ktorú determinuje niekoľko faktorov – dedičnosť, anatomická štruktúra mozgu a jeho funkcia a výchovné prostredie. Autorka poukazuje na fakt, že ovplyvniteľný je práve posledný determinant. Výchovným prostredím má na mysli výchovný štýl rodičov, vzájomné vzťahy v rodine, sociálne učenie, tzn. všetko, čo ovplyvňuje dieťa v jeho vývoji a rozvoji. *„Ve výchově je tedy naléhavě třeba vzdělávat dítě ve schopnosti milovat a ve vědomí odpovědnosti“* (Lukasová, 1997, s. 61). Za dôležitú pokladá mikrooblasť. Na tejto úrovni je možná výchova k zodpovednosti a vedomiu slobodnej voľby, ktorú označuje za zdravú. Jadro

výchovných problémov vidí autorka práve v deficite základnej potreby – potreby zmyslu, zodpovednosti a slobody (Lukasová, 1997).

Jedným z jej ďalších prínosov v oblasti logoterapie je vytvorenie diagnostického nástroja – Logo-testu, ktorý prispel k validizácii logoterapie. Dotazník slúži na včasné odhalenie noogénnych problémov v normálnej oblasti a taktiež na odkrývanie ich vnútorné súvislosti, tzn. zisťuje rôzne úrovne osobnej orientácie na zmysel. Tento osobnostný dotazník bol prvýkrát štandardizovaný na súbore normálnej populácie a taktiež na vzorke pacientov s odlišnými diagnózami (Frankl, 2006d).

Základné rozdiely medzi pôvodnou Franklovou Logoterapiou a existenciálnou analýzou (LEA) a Längleho Existenciálnou analýzou (EA) sú v pojmání metódy samotnej, v oblasti základných existenciálnych motivácii, pohľade na človeka ako osobu, jeho existenciu a zacielením metód v psychoterapeutickej praxi. Veľkým prínosom Längleho bolo presunutie ohniska pozornosti na emočné prežívanie jedinca, vnímanie seba samého a taktiež rozšírenie o oblasť životopisnú (Biografická existenciálna analýza – BEA) a osobnú (Personálna existenciálna analýza – PEA).

2.1.1 Existenciálna analýza ako samostatný psychoterapeutický smer

Psychoterapeutický smer „Existenciálna analýza“ založená na Franklovej antropológii a teórii, existenciálnej filozofii, filozofickej antropológii Maxa Schelera, bola rozpracovaná Alfriedom Länglem. Inšpiráciu čerpal taktiež od Martina Heideggera a Karla Jaspersa (Längle, 2010a, 2011).

Existenciálna analýza sa sústreďuje viac na proces, než na antropológický popis. Sám autor (Längle, 2006, s. 15) ju definuje ako „*práce na souhlasu (Zustimmung) s vlastním jednáním vůči světu a sobě samému. (...) ‘Existovat’ může být ve smyslu existenciální analýzy chápáno jako ‘žít se souhlasem anebo o takové žití zápasit’.*“ Jedinec v priebehu terapie hľadá cesty ako svojmu životu povedať „áno“, a tým dospieť k naplnenej existencii. Trojitý vnútorný súhlas sa týka prežívania, jednania a zaujatia postoja k danej situácii. Sú to tri hlavné formy aktívneho bytia zodpovedajúce trom kategóriám hodnôt podľa Frankla (Längle, 2006).

Z dynamického hľadiska ide o nachádzanie zmyslu prostredníctvom troch foriem bytia, nielen o naplnenie hodnôt. Pozornosť je obrátená smerom k dynamickému procesu a emocionálnej angažovanosti slúžiacej k prežívaniu hodnôt ako práve pre daného jedinca hodnotných. Nejde len o kognitívne vyhodnotenie a nájdenie zmyslu v danej situácii, ale je zapojená osoba v jej celosti – v prežívaní, jednaní, zaujatí postoja. (Längle, 2006).

2.1.2 Základné existenciálne motivácie človeka

Ako bolo spomenuté vyššie, cieľom EA je do viesť jedinca k prítakaniu vlastnému životu, ktoré prežíva ako autentické. Psychologickým predpokladom sú štyri základné motivácie a na ich základe má odpovedať štyrikrát „áno“ (Längle, 2010a).

Prvou existenciálnou motiváciou je „prijatie životných okolností“, spočívajúce v prijatí vlastných podmienok existencie a okolností sveta tak, ako sú. Druhá základná existenciálna motivácia tkvie v „príklone k hodnotám“, ktoré človek prežíva ako hodnotné a smerujú ho k druhým ľuďom, okolitému svetu, ale i k sebe samému. V tretej motivácii ide o „úctu k osobe“ v jej jedinečnosti, nezameniteľnosti a hodnotnosti. A konečne štvrtá motivácia sa týka „zhody vlastného jednania s výzvou situácie“. Táto „zhoda“ je odpoveďou na konkrétne požiadavky situácie danej osoby (Längle, 2010a).

Podrobnejšie budeme štyri existenciálne motivácie človeka charakterizovať v nasledujúcej kapitole.

2.1.3 Zacielenie metód EA

Špecifickou metódou v EA je metóda Personálnej existenciálnej analýzy (PEA) (Längle, 1993, 2003b, 2010a). Použité boli Franklove predpoklady duchovnej zameranosti človeka, slobody voľby a zodpovednosti za jednanie. Charakteristikou metódy je zameranosť na mobilizáciu síl a schopností osoby a ich praktické uplatňovanie. V popredí nie je nachádzanie objektívnych príčin, ale subjektívne porozumenie tomu, čo sa deje.

Postup v PEA by sa dal veľmi stručne sumarizovať štyrmi krokmi: Prvá úloha spočíva v čo najpresnejšom popise situácie a v uchopení faktov. Ťažiskom druhého kroku je uvedenie si a spracovanie bezprostredne vyvolanej „primárnej emócie“. Tretím krokom je zaujatie zodpovedného postoja a nakoniec štvrtý krok sa završuje v jeho uskutočnení praktickým jednaním (Längle, 1993, 2003b, 2010a).

Längle (2007a) popisuje ďalšiu metódu „Nachádzania osobného postoja“, ktorým si jedinec ustanovuje vlastné postavenie voči danému citu: 1. zameranie navonok (práca so situáciou), 2. zameranie dovnútra (práca s emóciami), 3. zameranie na pozitíva (práca s postojom).

Pravdepodobne najvýraznejšia odlišnosť medzi metódami, ktoré využíva Logoterapia a ktoré Längleho EA, je v dôraze na oživenie emocionality v človeku otvárajúca mu cestu k naplnenej existencii skrz dialogickú otvorenosť.

2.2 Zhody a odlišnosti v pohľade na osobu v lukasovskom a längleovskom prístupe

Charakteristiku osoby vo franklovskom, resp. lukasovskom prístupe sme objasnili v podkapitole 1.1. Na tomto mieste si stručne zhrnieme jej základné znaky, z ktorých Frankl vychádzal a Lukasová prebrala.

Osoba je to špecificky ľudské v človeku. Je duchovnej povahy hľadajúca zmysel. Ďalším dôležitým znakom zhodným v oboch prístupoch je sloboda a zodpovednosť. Slobodná voľba spočíva v možnosti zaujať voči osudu postoj, stanovisko, ale zároveň nie je neohraničená. Človek ako osoba rozhoduje a je za rozhodnutia a vlastnú existenciu zodpovedná. Byť človekom znamená byť vedomým a zodpovedným voči zmyslu, čo tvorí základ existencie. Prejavuje sa v akte existencii – hľadaním a naplňovaním zmyslu trojakou cestou (skrz hodnoty zážitkové, tvorivé a postojové). Tie človek ako osoba vníma prostredníctvom svedomia, ktoré človeku slúži ako kompas, ukazuje mu cestu za zmyslom a spája ho s transcendentnom, z ktorého hodnoty vychádzajú, tzn. nevychádzajú z človeka samého. Osoba má schopnosť sebatranscendencie (sebapresahu – schopnosť človeka zameriavať sa mimo seba, tzn. na iné hodnoty než je on sám, na jedinečný, individuálny zmysel) a sebadistancie

(sebaodstupu – schopnosť zaujať odstup voči sebe samému ako predpoklad vnímania seba a slobodného počínania si vo vzťahu k sebe samému. (Frankl, 2006b, 2006d; Wagenknecht, 2003).

Antropológiu človeka v pôvodnom pojmání Existenciálna analýza preberá, ale zároveň aj ďalej rozvíja. V lukasovskom prístupe je hybnou silou základná motivácia „vôľa k zmyslu“, naproti tomu v längleovskom pojatí predchádzajú danú motiváciu ešte tri ďalšie. Pozornosť osoby v chápaní EA je viac zameraná na uvedomovanie si a reflektovanie vlastného prežívania, ktoré následnej internalizuje a integruje. Dôraz kladie predovšetkým na dialogický charakter existencie (vnútorný rozhovor a vonkajší dialóg), emocionalitu človeka a na naplnenie štyroch základných existenciálnych motivácií.

Pod pojmom „osoba“ v Alfrieda Längleho chápeme „*neobjektivizovateľnou ľudskou schopnosťou jednat sám vúči sobě a vúči druhým. (...) Osoba je 'to, co ve mně promlouvá'*“ (Längle, 2010, s. 15). Osoba so sebou vedie vnútorný rozhovor prostredníctvom ktorého sa nachádza, dokáže uchopiť seba samú a na záver sa prejavíť. S prežitkami zachádza tvorivo a utvárajúco. Je slobodná, nevlastní seba samú, do situácií vstupuje vlastnými silami. Je možné ju „uvidieť“ v spôsobe zachádzania a vychádzania s tým, čo je človeku dané v jeho živote. Osoba je vo vzťahu k svetu a práve vďaka tejto vzťahovosti je vôbec možná jej existencia. Osoba sa prejaví, ak je človek niečím oslovený, napr. hodnotou. Nie je statická, ale práve naopak, je živá, vzbudzuje impulz k jednaniu. S osobou je späté emočné prežívanie. Samú seba utvára zaujatím postoja. Realizáciou vôle sa prejavuje v dvoch formách – zaujatím postoja, alebo jednaním (Längle, 2003b, 2010).

Povaha osoby sa v podstate prejavuje v troch fázach jej aktualizácie. V človeku sa osoba prejavuje ako to „osloviteľné“, ktorej predpokladom je vzťahovosť k niečomu/niekomu, tzn. pre niekoho je tým druhým, ktorý ju oslovuje, vzťahuje sa k nej, nejakým spôsobom ju „mieni“. Takto mienená osoba zaujíma postoj a má tendenciu sa vrátiť opäť k sebe samej, k vlastnému prežívaniu a zakomponovaniu skúsenosti ako celku. Touto cestou si volí vlastnú samostatnosť a to, aby bola sama sebou, čo prebieha v spojení napätia medzi novo prežitým a starým známym, alebo medzi seba vlastnením a touto nemožnosťou (Längle, 2003b, 2010a).

2.2.1 Emocionálna stránka človeka

Franklova antropológia, na rozdiel od Längleho Existenciálnej analýzy, nevenovala prílišnú pozornosť emocionalite človeka, ale sústredila sa na jeho racionálnu stránku poznávania jeho úlohy v konkrétnej situácii. Hybnou silou bola „vôľa k zmyslu“ (Längle, 2006). Längle (2007a) presunul pozornosť od objektívnej (predmetnej) povahy hodnôt a zmyslu k jej subjektívnej (prežitkovej) povahe. Dôraz kladie na emocionálnu dimenziu osoby, ktorú považuje za podstatnú oblasť ľudského života.

Prežívanie vníma ako subjektívne vnímanú významnosť pre daného človeka, ktorá je dynamická a má svoju afektívnu komponentu, z ktorého je možné usudzovať spôsob vnímania situácie a ovplyvňujúce vnútorné mechanizmy v procese spracovania. Substrátom prežívania sú pocity, vďaka ktorým sa vzťahujeme k okolitému svetu a vstupujeme s ním do vzájomnej výmeny, dialógu (Längle, 2006).

Längle prisudzuje emóciám ich informačný charakter. *„Jsou informačními a výstražnými značkami, které nás chtějí na něco upozornit. Podávají nám informaci, jak se nám vede, jsou jakýmisi „kontrolkami“ vlastního stavu“* (Längle, 2007a, s. 15). Ich zmysel tkvie v tom, aby sme sa nimi zaoberali, zistili ich príčinu, porozumeli im a zároveň boli schopní lepšie porozumieť aj samým sebe. Vznikajú ako odpoveď na skutočné vonkajšie situácie, napr. pri sledovaní filmu, počúvaní hudby atď. Ich pôvod je teda „vonku“ v reálnom svete. Tieto zážitky nás privádzajú do stavu otvorenosti, kedy nás oslovujú existenciálne hodnoty. Vycit'ujeme nielen tie, ale zároveň aj postoj k nim. Človek je schopný vycit' existenciálnu hodnotu v danej situácii, tzn. čo práve teraz „dáva zmysel“. City mu ukazujú smer, sú jeho osobnou orientáciou. Žiť život znamená riadiť sa podľa toho, čo cítime, že je pre nás správne a dôležité. V opačnom prípade strácame samých seba. Sú cestou k pochopeniu niektorých neprospešných vzorcov chovania či vzťahovania sa k ľudom a svetu, ktoré sme si osvojili v priebehu života a častokrát majú za následok rozvoj psychických i psychosomatických ochorení (Längle, 1993, 2007a). Neschopnosťou vedomého a uvedomovaného prežívania sa stráca otvorenosť vnútorného rozhovoru a vonkajšieho dialógu, ktorú daný prístup považuje za patologickú (Längle, 1993).

2.2.2 Existenciálna stránka človeka (dialogický charakter existencie)

Hlavným cieľom EA je rozvinutie dialógu so sebou samým a okolitým svetom. Keďže sa jedná o dialogickú výmenu, je nutná podmienka a predpoklad vzťahnosti človeka k niečomu/niekomu, tzn. človek je vo vzťahu, je oslovovaný a zároveň oslovenie vníma, prežíva a určitým spôsobom reaguje a jedná. „*Subjekt potrebuje 'objekt' svého protějšku, aby mohl rozvinout své působení. Tím zakouší také sebe sama v působení na svůj protějšek. Subjekt se tak může stávat sám sebou. Potrebuje objekt i k tomu, aby se mohl prožívat a nalézt*“ (Längle, 2006, s. 6). Človek je v neustálom vzťahu so sebou a so svetom. Na základe toho si vytvára postoje k hodnotám, ktoré prežíva, vyciťuje, uskutočňuje (Längle, 2007c).

Otvorenosť k dialógu voči vlastnej osobe a voči svetu je v EA jednak cieľom a jednak aj najdôležitejším účinným faktorom psychoterapeutického rozhovoru, ktorý vedie k existenciálnemu naplneniu a uzdraveniu. Predpokladom naplnenej existencie je dobrý prístup k vlastným emóciám, preto do popredia psychoterapeutického rozhovoru stavia autor subjektívne prežívanie osoby, ktoré tvorí styčný bod medzi jej vnútorným a vonkajším svetom. Z uvedeného vyplýva vzťah medzi existenciou a prežívaním (Längle, 1993, 2006).

Na prazákladnú otázku ľudskej existencie dáva človek odpoveď: „Áno, ja som, chcem byť a je dobré, že som.“ Kladná odpoveď mu umožňuje prežívať akékoľvek hodnoty, je to základný impulz k otváraniu blízkosti svojmu bytiu (Längle, 2007c). „*Základní hodnota je akceptovaný 'prožitek vlastního já'*“ (Längle, 2007c, s. 11). Dosiachnutie a precítenie základnej hodnoty je možné v kontakte so sebou samým.

Na to, aby mohlo nastať pritakanie hodnote, musí byť v prvom rade rozpoznaná ako hodnotná danou osobou. Längle (1997) poukazuje na rozdiel medzi chcením (kde sa uplatňuje vôľa ako hybný činiteľ prechádzajúci do jednania) a priáním (kde sa skôr jedná o pasívnejší postoj očakávania súvisiaci s reagovaním, ktoré je závislé od vnútorného stavu).

Častokrát je cesta k dialogickej otvorenosti spojená s potlačovaním citov, vyhýbaním sa zážitkov, ktoré by mohli byť ďalším zdrojom bolesti a trápenia. Odtiahnutie spôsobuje to, že človek život nežije, ale len prežíva, nevyužíva potenciál života a hodnôt, ktoré ponúka. Cieľom je prehodnotiť minulé skúsenosti, zaujať k nim postoj,

nájsť v nich zmysel a udržať si odstup od všetkého, čo spôsobilo narušenie základnej hodnoty, tzn. zlý vplyv na základný postoj jedinca k vlastnej existencii. K odstupu je možné dôjsť prostredníctvom vzťahu, napr. s terapeutom, ktorý je oporou v procese terapie. Človek tak bude schopný vidieť pozitívne v negatívnom (Längle, 1993, 2007c). Známe je príslovie: Všetko zlé je na niečo dobré.

3 Pojatie existenciálnej motivácie podľa Alfrieda Längleho

Cieľom Existenciálnej analýzy je jedincovo pritakanie životu, ktoré spočíva vo štvoritom súhlase. Predpoklad naplnenej existencie sídli vo štvoritom „áno“ tvoriace štyri základné existenciálne motivácie (Längle, 2010a).

Prostredníctvom dialógu so sebou a s okolitým svetom človek realizuje svoju existenciu. Rozhoduje sa na základe slobodnej vôle prejavujúcej sa vnútorným súhlasom (Längle, 2007b). Osoba je svojou podstatou dialogická. Schopnosť dialogickej interakcie je základným predpokladom existencie. „...*vnútorný súhlas je neustála činnosť, ktorá je základom naplnenej existencie a hľadania zmyslu*“¹ (Längle, 2005, s. 5). V jeho nachádzaní vidí Existenciálna analýza kľúč k naplnenej existencii. K onomu „áno“ sa dostaneme prostredníctvom dialógu prebiehajúceho na dvoch úrovniach – na vnútornej a vonkajšej úrovni. Z vnútorného dialógu sa nemôžeme nijakým spôsobom vyviazať, pretože prebieha s nami samotnými, dotýka sa našich najhlbších citov, ktoré vyvolávajú situácie v živote. Umožňuje nám stáť si za svojim, uskutočňovať samých seba prostredníctvom požiadaviek situácie. Zmysel je harmóniou medzi našou vnútornou skúsenosťou a vonkajšou skutočnosťou (Längle, 2003b, 2005).

Situácia jedinca ho nejakým spôsobom oslovuje, vzťahuje sa k daným okolnostiam, k sebe samému a určitým spôsobom ju emočne prežíva. Súčasne ju je možné vnímať ako výzvu oslovujúcu osobu, aby k nej zaujala postoj (Längle, 2007b).

Existencia spočíva v štyroch dimenziách: ontologickej (ako vzťah k svetu), vitálne-axiologickej (vzťah k životu), etickej (vzťah k sebe samému) a praktickej (vzťah k budúcnosti). Sú to základné kategórie a zároveň podmienky naplnenej existencie siahajúce až na úroveň primárnych motivácií (Längle, 2007b).

Na základe 20-ročného výskumu v psychoterapii Längle skúmal životné témy, ktorými sa v jeho priebehu zaoberáme. Z výsledkov vyvodil závery, ktoré zhrnul do štyroch základných realít/kategórií.

¹ Vlastný preklad autorky práce

Prvá kategória spadá do oblasti sveta v jeho možnosti i podmienkach (Längle, 2005). V tejto súvislosti môžeme hovoriť o rovine ontologickej vychádzajúca z fakticity bytia – som na svete, riešim spôsoby prijatia daností, podmienok, možností sveta, ktoré mi ponúka (Längle, 2007b; Wagenknecht, 2009a).

Druhá sa dotýka života s jeho vzťahmi a pocitmi (Längle, 2005). Jedná sa o vitálne-axiologickú rovinu, ktorá sa dotýka otázky, či je dobré, že som na svete, teda vnímať svoj pobyt ako hodnotný (Längle, 2007b; Wagenknecht, 2009a).

Tretia sa vzťahuje k sebe samému ako jedinečnej a autonómnej osobe (Längle, 2005). O tejto kategórii môžeme uvažovať v rovine etickej. Skúma vedomie identity, svojráznosti a nezávislosti daného jedinca. Ponúkajú sa úvahy o vlastnej sebahodnote, o tom, či si človek cení sám seba (Längle, 2007b; Wagenknecht, 2009a).

Posledná kategória sa týka budúcnosti, ktorú si sami vytvárame prostredníctvom aktivít (Längle, 2005). Táto kategória sa pohybuje na praktickej, resp. osobne-existenciálnej rovine. Podstatné sú odpovede na otázky o zmysle vlastnej existencie. Jediniec sa pýta, k čomu je dobré, že je na tomto svete, aký zmysel má jeho život (Längle, 2007b; Wagenknecht, 2009a).

Prvá až tretia rovina reflektuje podmienky naplňovania zmyslu v živote. Nie je potrebné ich úplné a celkové splnenie, ale dôležité je, aby v jednotlivých rovinách motivácie nebol prítomný ich závažný nedostatok (Wagenknecht, 2009a).

Všetky štyri kategórie navzájom vytvárajú piliere a štruktúru existencie. Tie nás vedú k dialógu, vyzývajú nás, aby sme žili, či prípadne odpovedali tak, aby sme dosiahli už spomínaný vnútorný súhlas so spôsobom, akým existujeme. Uvedené piliere ponúkajú človeku možnosť zveriť sa niečomu transcendentnému. Ako štruktúry existencie zodpovedajú jednotlivým základným motiváciám – kognícii, citom a hodnotám, rozhodnutiam a zmyslu. (Längle, 2005).

3.1 Popis štyroch existenciálnych motivácií v Existenciálnej analýze A. Längleho

Alfried Längle čerpal inšpiráciu u Viktora E. Frankla, svojho učiteľa, ktorý definoval za základnú hybnú silu a motiváciu jedinca „vôľu k zmyslu“. Längle tento koncept ďalej rozpracoval a rozšíril o ďalšie tri motivácie, ktoré Franklovu „vôľu k zmyslu“ predchádzajú. Štyri podmienky naplnenej existencie predstavujú štyri existenciálne motivácie (EM). Ich naplňovaním človek nachádza zmysel v živote.

Štruktúrny model motivácií je možné využiť v diagnostike či ako základ psychoterapeutického (existenciálne analytického) rozhovoru (Längle, 2007b). Deficit a jeho hĺbka môže v konkrétnych motiváciách poukazovať na mieru psychopatológie. Základné patologické obrazy sú v úzkostnom, depresívnom, hystriionskom a závislom prežívaní, na ktoré odkazujú jednotlivé roviny (Längle, 1993; Wagenknecht, 2009a).

3.1.1 Prvá existenciálna motivácia (EM 1): *môcť byť*

Prvá motivácia sa týka oblasti bytia človeka na svete, ktorá ho stavia pred základnú otázku jeho existencie: „Ja som. Som na tomto svete. – Môžem byť?“ V otázke je možné pocítiť hĺbku, do akej toto pýtanie sa seba samého siaha. V súvislosti s prvou existenciálnou motiváciou môžeme skúmať ďalšie odpovede na otázky typu: Kam smerujem? Mám vôbec v tomto svete svoje miesto? Môžem si na toto bytie nárokovať v rámci podmienok a možností, ktoré mám? Odpoveď vyžaduje tri podmienky: ochranu, podporu a priestor, ktoré keď nie sú naplnené, vzniká nepokoj, neistota a úzkosť či strach. V prípade ich prítomnosti človek pociťuje dôveru v tento svet, seba samého (sebavedomie, sebadôvera) i Boha. Súčet týchto troch podmienok tvorí základnú dôveru (Längle, 2003c, 2005, 2007b).

„Když pak tomuto poslednímu vnímanému bytí poskytneme svůj souhlas, vzniká základní důvěra. V základní důvěře přijímáme bytí jako celek, protože cítíme, že k němu patříme a že jsme nakonec v něm povzneseni. Je to ontologická základní zkušenost toho, že ‘vždy tu je něco’, co poskytuje oporu, ‘podržení’, a co je větší než člověk – svět, řád, vesmír, nicota, Bůh“ (Längle, 2007b, s. 43).

Bazálna dôvera je pre ľudskú existenciu zásadná, poskytuje človeku kladnú odpoveď na otázku jeho bytia a smeruje ho k niečomu transcendentnému, čo ho presahuje, ale zároveň existuje.

Tri základné predpoklady pre prvú motiváciu je nutné uchopiť a rozhodnúť sa v ich prospech. Znamená to akceptovať pozitívne aspekty života a negatívne zvládnuť. Inými slovami nechať byť ostatných, vecí či situácie tým, kým/čím sú; vedomie, že na svete je dostatok miesta pre nás a okolnosti, ktoré nás neohrozujú (Längle, 2003c, 2005, 2007b).

V prípade, že to tak nie je, psychodynamika aktivuje štyri copingové reakcie typické pre každú existenciálnu motiváciu, ktorých funkciou je ochrániť „bytie“ (Dasein). Prvou stratégiou považovanou za základnú je vyhýbanie sa či útek, ďalšou je paradoxná reakcia zahŕňajúca hyperaktivitu či kompulzívne chovanie. Špecifická agresia ako tretia reakcia vedie až k nenávisti. Posledná copingová stratégia sa podobá simulovanej smrti, semiparalýze. Môže sa jednať o popretie či predstieranie, že človek neexistuje. V extrémnych prípadoch, kedy sa ani vyššie spomenutým stratégiám nepodarí psychodynamiku zastaviť, nastane ich fixácia a vzniká psychopatológia – narastá strach a úzkosť (Längle, 2003c, 2005, 2011).

3.1.2 Druhá existenciálna motivácia (EM 2): priať si žiť

Ak máme miesto na svete, je možné ho vyplniť životom. Človek chce, aby jeho bytie bolo dobré. Život je nielen o radošti, ale aj o starosti. Súvisí s ním množstvo pozitívnych i negatívnych emócií, ktoré pociťuje, a skúseností, ktoré zbiera v jeho priebehu (Längle, 2003c, 2005, 2007b).

Druhá základná motivácia sa týka základnej otázky života – „Žijem. – Prajem si žiť tento život?“ Je pre mňa dobré žiť? Skutočne žijem, alebo mi život preklzáva medzi prstami? Na to, aby sme mohli odpovedať „áno“, sú opäť potrebné tri podmienky: vzťah, čas a blízkosť tvoriace základnú hodnotu bytia. Ich naplnením sa cítime v súlade so sebou a so svetom. V prípade, že nie sú tri podmienky naplnené, postupne vzniká túžba, chlad a nakoniec depresia. Prežívanie a emócie sú našim vodítkom, ukazujú nám, čo vnímame ako hodnotu (Längle, 2003c, 2005, 2007b).

Dobré žitie nie je pasívne, ale vyžaduje naše aktívne podieľanie sa. Prostredníctvom druhých ľudí, zvierat či vecí alebo zážitkov sa aktívne prikláňame k životu. Cítíme „dotknutosť“ životom, otvárame sa životu samému a cítime jeho hodnotu, pociťujeme, že nás niečo presahuje (Längle, 2003c, 2005, 2007b).

Základnou copingovou stratégiou na tejto úrovni je regresia. Paradoxnou reakciou je hyperprotekcia alebo snaha dosiahnuť úspech. Agresívne chovanie ako tretí typ reakcie je zúrivosť vedúca k agitácii. Štvrtá stratégia simulovanej smrti vedie k rezignácii. Ak sa problém nepodarí psychodynamike vyriešiť na úrovni copingových stratégií, je možný vznik a rozvoj depresie (Längle, 2005).

3.1.3 Tretia existenciálna motivácia (EM 3): smieť byť sám sebou

Tretia základná motivácia sa týka jedinečnosti človeka. Vychádzame z úvahy o tom, že každý je iný, jedinečný, unikátny, čím sa odlišuje od ostatných. Jednak to v nás môže vyvolať pocity osamotenosti, keď si človek uvedomí, že je v podstate vždy sám za seba, ale na druhej strane to vzbudzuje až úžas i údiv nad toľkými neopakovateľnými individualitami a takou širokou rozmanitosťou (Längle, 2003c, 2005, 2007b).

Tieto pocity pred jedinca stavajú základnú otázku jeho osobného bytia – „Ja som. – Smiem byť taký?“ Smiem byť sám sebou? Taký, aký v skutočnosti som? Mám na to právo? Tri základné podmienky v tretej existenciálnej motivácii sú: pozornosť, prijatie a ocenenie. Ak ich v živote zakúsime, vieme, kto sme, sme autentickí, máme odvahu a sebaúctu. Danými skúsenosťami je utváraná sebahodnota a osobné bytie človeka, tzn. vedomie hodnoty vlastného ja. Ak jedincovi chýba pozornosť, prijatie a ocenenie, vznikajú pocity osamelosti, skrývanie sa za hanbou a rozvoj hystérie (Längle, 2003c, 2005, 2007b).

Rovnako ako to bolo u prvých dvoch motiváciách, je aj na tomto mieste potrebná vlastná aktivita a účasť. Prostredníctvom stretnutí človek dochádza k tomu, kto je on sám. „*Stretnutie a ľútosť sú dva spôsoby, akými môžeme žiť autenticky aj bez toho, aby sme sa ocitli v samote*“² (Längle, 2005, s. 10). V očiach druhého človeka môžeme

² Vlastný preklad autorky práce

vidieť jednak jeho osobu a tiež svoju vlastnú. Dokážeme tak odlíšiť to, čo je „ty“ a čo som „ja“. Moje vnútorné „ja“, moja osoba vo mne hovorí a ak to prijímam za vlastné, nebránim sa tomu a som ochotný jej načúvať, dokážem žiť autenticky. Podmienkou autenticity je prijatie tohto osobného bytia. Miesto, kde je moje vnútorné ja v kontakte so mnou, je miesto našej intimity. Je možné vnímať túto danosť ako niečo tajomné, niečo, čo nás samých prevyšuje, je neuchopiteľné, ale zároveň je to najvnútornejšie v nás, naša identita (Längle, 2003c, 2005, 2007b).

Opäť základnou copingovou stratégiou je odtiahnutie sa od seba samého (útek). Druhá reakcia je charakteristická tvrdohlavým a neústupným trvaním a vedením účelného, praktického života. Výčitky, hnev a zlosť sú typické pre agresívne chovanie ako tretia stratégia. Posledný typ vedie k dissociácii telesnej integrity a rozštiepenosti emocionálnej a kognitívnej zložky. V prípade zlyhania copingových mechanizmov dochádza k rozvoju histrionských symptómov a/alebo poruchy osobnosti (Längle, 2005).

3.1.4 Štvrtá existenciálna motivácia (EM 4): mať jednať

Prvé tri motivácie sú podmienkami pre konečnú štvrtú existenciálnu motiváciu zodpovedajúcu zmyslu života vôbec. Človek usiluje o prekročenie svojho bytia, presiahnutie seba samého a poznanie, o čo v skutočnosti v živote ide (Längle, 2003c, 2005, 2007b).

Podstata tkvie v hľadaní, resp. nachádzaní odpovede na otázku zmyslu existencie: „Som tu. – Na čo je to dobré? K čomu to je dobré?“ Aká je moja úloha v živote? Aký je cieľ? Aký je zámer môjho bytia? Pole činnosti, štruktúrne súvislosti a hodnota v budúcnosti – to sú tri podmienky štvrtej motivácie. Uskutočnením vzniká schopnosť vydať sa (v zmysle oddanosti), jednať a nachádzať vlastnú náboženskú vieru. Tieto schopnosti sú predpokladom pre existenciálny životný zmysel vedúci k naplneniu v živote. V opačnom prípade výsledkom je prázdnota, frustrácia, zúfalstvo a bežne sa vyskytuje i závislosť (Längle, 2003c, 2005, 2007b).

Fenomenologickým prístupom sa aktívne podieľame na naplnení poslednej konečnej motivácie. Je zároveň existenciálnym prístupom k bytiu spočívajúci v tom, že si

necháme klásť otázky od života (jedná sa o Franklov existenciálny obrat). Naša aktivita sa prejavuje v otvorenosti postoja nechať sa „*uvést do souladu se situací, ověřit si, zda to, co činím, je dobré*“ (Längle, 2007b, s. 46). Otázka znie, čo chce život od nás? Čo môžeme a čo by sme mali urobiť v danej situácii nielen pre druhých, ale aj pre seba? Ak nášmu činu a životu odpovieme „áno“, naša existencie bude naplnená (Längle, 2003c, 2005, 2007b).

Môžeme rozlíšiť dva druhy zmyslu – existenciálny a ontologický. Existenciálnym zmyslom máme na mysli to najhodnotnejšie pre nás v situácii, v ktorej sa nachádzame, čo je v danom momente možné a čo môžeme pre to urobiť. Jedná sa aktuálnu požiadavku situácie na nás samých. Naproti tomu ontologický zmysel je zmyslom celku, v ktorom sa človek nachádza, je na ňom nezávislý. „*Je to smysl filozofický a náboženský, smysl stvořitele, s nímž se mohu setkat v úžasu a ve víře*“ (Längle, 2007b, s. 47). V tomto prípade by sme mohli hovoriť o nadzmysle, o vyššom zmysle, ktorý presahuje daného jedinca. Odkrýva sa mu v spiritualite a ponúka ďalšie možnosti hľadania a nachádzania vedenia, poznania či náboženského vyjadrenia (Längle, 2005, 2007b).

Všeobecná copingová reakcia na zlyhávanie v nachádzaní zmyslu je, že život je vnímaný ako provizórium, bežná je dezorganizácia každodennosti a splynutie s pospolitosťou (kolektívne myslenie). Hyperaktívny typ reakcie sa vyznačuje idealizáciou, fanatizmom a zároveň rozhorčením, agresívnymi taktikami/manévrami a cynizmom. Posledný typ stratégie sa prejavuje stratou záujmu, fatalizmom, apatiou a nihilistickými tendenciami. Práve nihilizmus je príznačný pre spirituálne umŕtvovanie (existenciálna frustrácia a zmysluprázdnota). Na úrovni porúch sa jedná o závislosti (Längle, 2005).

3.2 Klinické súvislosti existenciálnych motivácií podľa A. Längleho

V predchádzajúcej podkapitole sme si stručne zhrnuli štyri základné existenciálne motivácie a načrtli ich existenciálne analytickú psychopatológiu vychádzajúcu z jednotlivých existenciálnych motivácií. Jedinec, ktorý sa v priebehu života snaží o ich naplňovanie, či už spôsobom zdravého či nezdravého spracovania a uskutočňovania základných existenciálnych motivácií, sa ukazuje, ako sa vyrovnáva

so svojimi životnými situáciami a udalosťami. Nasledujúca časť bude venovaná prehĺbeniu a bližšiemu pochopeniu klinických súvislostí existenciálnych motivácií.

Môžeme povedať, že v každej z motivácií má človek určitú úlohu – pritakanie, odpovedať „áno“ výzve či otázke danej roviny motivácie. V opačnom prípade sa zmobilizujú copingové stratégie slúžiace k ochrane bytia. Preto Existenciálna analýza považuje za patologické dva hlavné elementy: prvým je deficit vnútorného súhlasu, resp. bytie/žitie s vnútorným nesúhlasom, druhý element sa vzťahuje k deficitu či strate dialógu, či už sa jedná o vonkajší dialóg so svetom alebo vnúrný so sebou samým (Längle, 1993).

V prípade, že sú podmienky frustrované, chýbajú, alebo sa nevytvoria základné skúsenosti, schopnosti či postoje k svetu vonkajšiemu i vnútornému, vzniká ochorenie zodpovedajúce určitej roviny motivácie. *„Na základe tejto existenciálnej slabosti špecifický etiologický faktor rôznych porúch môže rozšíriť a rozvinúť ich patogénnu moc. Poškodenie je možné len vtedy, ak vedie ku blokádám v rámci zvládania životných situácií“* (Längle, 1993, s. 3). Rozsah a miera postihnutia môže byť rôzna – od neurotických reakcií k neurotickým ochoreniam, poruchám osobnosti až po psychózy, od somatoformných ochorení až po psychosomatické (Längle, 1993; Wagenknecht, 2009a).

Hlavnou metódou, ktorá má pomôcť jedincovi opätovne získať emočnú stabilitu, najšť autentickosť a zospovedný prístup k svojmu životu, je v EA už spomínaná „Osobná existenciálna analýza“ (PEA – Personal Existential Analysis) (Längle, 1993, 2003c, 2011).

3.2.1 Prvá existenciálna motivácia (EM 1) – Úzkosť

V prvej motivácii ide o vnútorný súhlas s našou existenciou ako takou. Ako sme už spomínali v predchádzajúcej podkapitole, aby človek mohol kladne odpovedať na otázku: „Môžem byť?“, a našiel na tomto svete jej tri základné podmienky: ochranu, podporu a priestor, tak pociťuje základnú dôveru potrebnú pre život vôbec a ktorá je pre jedinca zásadná a kľúčová (Längle, 2005, 2007a; Wagenknecht, 2009a).

Odpoveďou na frustráciu v prípade prvej motivácie je úzkosť a strach (Längle, 2005). Je možné ju vnímať ako stav ohrozenia bytia, či už v zmysle niektorých jeho aspektov alebo ako celku. „V modernej existenciálnej analýze chápeme úzkosť ako emocionálne pociťovanú alebo zažívanú stratu nosného „podržania“ v existencii“ (Längle, 2013, s. 1). Bez základnej dôvery, ochrany na úrovni fyzickej, psychickej alebo duchovnej jedinec môže pociťovať neistotu, ohrozenie vlastnej existencie. Stráca schopnosť dôverovať. Môžeme to vnímať ako potencionálnu „nemožnosť-byť“, či potencionálne zničenie/„zničotenie“, čo znamená: „nemôcť ďalej existovať ako osoba, stratiť slobodu, nemôcť už nič robiť a stratiť to, čo je nosným pre život; to, čo vzniklo; to, v čom človek „vykvitol“; v čom a pre čo žije, a čo vzniklo len cez neho a vďaka nemu“ (Längle, 2013, s. 2). Úzkosť pramení z nezrealizovaného bytia, z toho, že človek nežil.

Chorobná úzkosť má za následok ochromenie chceného konania a namiesto toho sklzneme k stereotypným vzorcom správania, ktoré nám ponúkajú pocit istoty a toho, čo je nám dôverne známe. Úzkosť tak tiež spôsobuje zúženie vnímania, neschopnosť vidieť iné možnosti a vyhýbanie sa im, obmedzenie slobody alebo ohrozenie rozhodovania. Hovoriť o patologickej úzkosti môžeme vtedy, keď jedincovi bráni žiť a nie je adekvátnou odpoveďou na podnety (Längle, 2013).

Na druhej strane nie je nevyhnutné vidieť v strachu len negatívny aspekt, práve naopak, môže pôsobiť aj pozitívne a to v zmysle vyburcovania k aktivite, k mobilizácii o boj o hodnotu, o ktorú sa jedinec bojí, respektíve podniecuje človeka k boju o to, na čom mu záleží. Inými slovami volí si medzi dvoma stratégiami – boj alebo útek.

Z pohľadu existenciálnej analýzy existujú dva druhy úzkosti (Längle, 2010b, 2013):

1) Základná úzkosť (Grundangst) – jedná sa o úzkosť, ktorá zneisťuje a zároveň ohrozuje existenciu ako takú. Bez základnej dôvery nie je žiadna opora ani istota potrebná pre zdravé fungovanie v živote. Sú otrasené základy prvej existenciálnej motivácie. Tento druh úzkosti môže viesť od neurotického vývinu cez úzkostnú poruchu osobnosti až k psychotickému prežívaniu, kde základná dôvera v bytie úplne chýba.

2) Anticipačná úzkosť (Erwartungsangst) – fóbia, úzkosť z úzkosti, resp. z toho, že danú úzkosť nebudeme vedieť zvládnuť. Takisto sa dotýka základnej dôvery ako základnej podmienky existencie. Hoci úzkosť vychádza zo straty podržania, nie je toto

podržanie narušené úplne. V určitých prípadoch sa táto úzkosť môže preniesť aj na oblasti druhej a tretej existenciálnej motivácie, napr. vo forme obavy zo straty hodnôt, vzťahov, sebahodnoty či zmyslu. Sú 4 druhy anticipačnej úzkosti: 1) úzkostná, 2) depresívna, 3) hysterická, 4) existenciálna úzkosť.

Existenciálna analýza má vlastné terapeutické postupy, techniky a kroky, ktoré uplatňuje v priebehu psychoterapie. V rámci terapie úzkosti môžeme spomenúť napr. špecifické postupy medzi ktoré patrí dereflexia či paradoxná intencia, či všeobecné postupy PEA – osobná existenciálna analýza, práca s postojmi alebo ontologická práca v oblasti bytia. Postupuje sa po jednotlivých krokoch, ktoré odhaľujú pôvod úzkosti (Längle, 2010a, 2010b, 2013; Wagenknecht, 2009a).

3.2.2 Druhá existenciálna motivácia (EM 2) – Depresia

Chcieť byť – je to základná otázka života, ktorej zodpovedá druhá základná EM. Tri podmienky (vzťah, čas a blízkosť) tvoria základnú hodnotu bytia. Ich frustrácia môže vyvrcholiť depresiou, ktorá je odpoveďou na negatívny postoj k životu (Längle, 2005).

Rozdielom medzi smútkom a depresiou je v objekte. Všeobecne je možné povedať, že smútok má nejakú konkrétnu príčinu, určitý predmet. U depresie je to práve naopak, tzn. nemá konkrétny predmet. Typické psychické prejavy u depresívneho človeka sú pocity prázdnoty, neschopnosť radosť sa, všeobecná nechúť k životu, či nedostatok síl a energie k realizácii hodnôt, na ktorých jedincovi záleží. Časté sú taktiež pocity viny, myšlienky na smrť či automatické myšlienky podporujúce negatívny sebaobraz. Medzi fyzické prejavy patrí zvýšená únava, poruchy cirkadiálneho rytmu (striedanie spánku a bdenia) a pozornosti či chemické zmeny v mozgu (Vašina, 2008; Wagenknecht, 2009a).

Výsledkom je častokrát rezignácia a pocity vlastnej neschopnosti, kedy si prestáva ceniť samého seba. Sebahodnota depresívneho jedinca je nízka, čo sa premieta do celkového zúženého a negatívneho vnímania nielen seba samého, ale aj minulosti, prítomnosti a budúcnosti (Vašina, 2008; Wagenknecht, 2009a). Narušená je teda druhá základná EM: „priat' si žiť“, ktorej základnou hodnotou je hodnota bytia.

Jedna z možných odpovedí je práve zvýšená snaha a burcovanie sa k výkonu, čo však mnohokrát daného jedinca vyčerpá a zaťažá ešte oveľa viac. Nasledujú pocity vlastnej bezcennosti a opätovná strata vitality. V krajnom prípade môže dôjsť až k samovražde (Wagenknecht, 2009a).

V odbornej literatúre nájdeme rôzne stupne a rozdelenia depresie, napr. ľahká, stredná, stredne ťažká, ťažká. Inými formami sú burn out alebo tzv. larvovaná depresia. Extrémnym prípadom môže byť až psychotická depresia (Wagenknecht, 2009a).

V práci s klientom sa využívajú konkrétne postupy a techniky, ktoré sú tiež doplnené o psychofarmakologickú liečbu (antidepresíva, anxiolytika a i.). Dôležité je byť v prvých krokoch terapie konkrétny, jasný, direktívny a citlivo mapovať situáciu, v ktorej sa klient nachádza (Wagenknecht, 2009a).

3.2.3 Tretia existenciálna motivácia (EM 3) – Hystéria

Na prvej a druhej úrovni EM sa pojednávalo o moci byť, o základnej dôvere a chcení byť na tomto svete. Tretia základná motivácia sa týka človeka v zmysle jeho jedinečnosti a osobného bytia. Je taký, aký je. Ale smie byť taký? Odpoveď závisí od otázky, ako je hodnotené vlastné ja a vedomie sebahodnoty (Längle, 2005; Wagenknecht, 2009a).

Deficit v oblasti tretej EM má za následok naštrbenú sebahodnotu, nastáva zmätok a neistota v otázke, či smiem byť taký, aký som. „...*porucha dialogu medzi osobou a svetom směřem k osobě, charakterizuje ji nejasnost v tom, kdo vlastně jsem (hledání sebe sama)*“ (Wagenknecht, 2009a, s. 44). Nejednoznačnosť odpovede na to, kto som, vedie k väčšej neistote prejavujúcej sa v neadekvátnom zaujímaní postojov v živote. Zneistený jedinec nemá oporu v sebe samom a vlastné pochybnosti môžu vyústiť v nerešpektovaní hraníc svojich či okolia. Taktiež sú časté pocity vnútornej prázdnoty či odštiepenia sa, alebo práve opak, sebastrednosť. Čím ďalej sa od seba samého dostáva, tým väčšia je jeho vlastná neistota zapríčinená stratou či nedostatočným kontaktom so sebou samým, čo vyúsťuje do „povrchného“ života a opätovného zneistenia (Wagenknecht, 2009a).

Wagenknecht (2009a) ďalej rozlišuje obsahy porúch v rámci jednotlivých základných motivácií:

1) hysterický okruh (EM 1) – človek vyžaduje pozornosť od svojho okolia, podstatné je, aby vynikol on sám, robí všetko pre to, aby bol za každú cenu vidieť, ale na druhej strane od seba uteká a obracia svoju pozornosť na niečo nové, čím vlastne ovláda mnoho vecí hoci na povrchnej báze.

2) hraničný okruh (EM 2) – „násilné vytrhnutie seba samého“ (Wagenknecht, 2009a, s. 44) s charakteristickým pocitom veľkej bolesti k vnútornému a vonkajšiemu svetu sprevádzané obavami, že jeho bytie nebude chcené.

3) narcistický okruh (EM 3) – typická je sebastrednosť, egocentrickosť a silný vzťah k sebe, ktorý podporuje tým, že sa snaží zviditeľniť, druhých kritizovať, avšak sám kritiku veľmi ťažko znáša.

4) paraexistenciálny okruh (EM 4) – človek sám seba vníma a hodnotí skrz svoju výkonnosť, užitočnosť a výsledky. Zmysluplný vzťah k svetu mu chýba.

V psychoterapii a celkovo v liečbe je dôležité na začiatku nastaviť jasné hranice a pravidlá, ktoré je nutné rešpektovať a ďalej rozvíjať a sprístupňovať klientovi obraz o sebe samom, jeho vlastných hodnotách, zameriavať sa na emocionálnu stránku osobnosti. Cieľom by malo byť „vyplnenie stredu“, ktorý je na začiatku liečby prázdny. Príčiny tejto vnútornej prázdnoty môžu tkvieť v určitých životných udalostiach ako napr. trauma, zažívanie nespoľahlivosti, rodinným prostredím alebo výchovou atď. (Wagenknecht, 2009a).

3.2.4 Štvrtá existenciálna motivácia (EM 4) – Zmysluprázdnota

Hlavná otázka štvrtej základnej motivácie znie „Čo je dobré?“ odkazujúca na zmysel v živote človeka. Odpoveď hľadá každý sám v sebe. Témou nachádzania a objavovania zmyslu sa zaoberal a do podoby logoterapie rozpracoval Viktor E. Frankl.

Ako sme už spomenuli v predchádzajúcich kapitolách, otázka po zmysle je čisto ľudská. K týmto pýtaniam neodlučiteľne patrí nielen hľadanie odpovedí ale aj

pochybnosti, ktoré sprevádzajú človeka na jeho ceste a vynárajú sa predovšetkým v ťažkých životných situáciách (ako je napr. choroba). V takomto období človek pociťuje úzkosť z prázdnoty, objavujú sa myšlienky o bezmyslenosti existencie (existenciálne vákuum) a prežívanie existenciálnej frustrácie, čo môže viesť až k depresii či neuróze. „*Stejně vyřazení zřetele ke smyslu je základem nejen experimentální psychózy, ale také kolektivní neurózy. Mám na mysli onen pocit bezesmyslnosti, který se jak se zdá ve stoupající míře zmocňuje dnešního člověka a který označuji jako existenciální vakuum*“ (Frankl, 2006b, s. 12). Patologický spôsob vyrovnávania sa s existenciálnym vákuom môže vyvrcholiť noogénnou neurózou, tzn. neuróza prameniaca z duchovných zdrojov. Jedná sa o vnútorný konflikt medzi osobou a jej svedomím, hodnotami. Špecifickým fenoménom existenciálneho vákua je nedeľná neuróza, kedy nám naše zamestnanie a vyťaženosť povinnosťami dáva priestor na dočasné zabudnutie na vlastnú vnútornú prázdnotu (Frankl, 2006b; Wagenknecht, 2009a).

Logoterapia, ako terapia zmyslom, tak predstavuje vhodnú pomoc pre jedinca, ktorý sám nenachádza východisko z existenciálnej frustrácie. Ponúka možnosti ako objaviť zmysel aj v na prvý pohľad ťažkých životných situáciách a podporuje jeho prirodzenú „vôľu ku zmyslu“. Dôležitú úlohu v tomto procese hrá jedincova schopnosť sebaodstupu a sebatranscendencie (Wagenknecht, 2009a).

Súčasná existenciálna analýza preberá 5 indikačných oblastí logoterapie:

- 1) špecifická terapia noogénnych neuróz
- 2) nešpecifická terapia psychogénnych neuróz
- 3) všeobecná starostlivosť o dušu človeka
- 4) ľudská starostlivosť o problémy skôr sociogénnej povahy
- 5) obrana proti slepej poslušnosti voči terapeutovi alebo psychoterapeutickému smeru („iatrogénne“ neurózy).

Analýza deficitu a jeho následné pochopenie a zmena môže byť prínosná pre klienta v liečbe. Längle rozvinul a rozpracoval Franklovu teóriu a pretavil ju do podoby Existenciálnej analýzy, na základe ktorej skonštruoval test existenciálnej motivácie (TEM). Hlbšie pochopenie klinických súvislostí nám pomáha lepšie porozumieť

patológii, možným príčinám a dôsledkom v každodennom živote, ktoré ovplyvňujú jedinca.

4 Hlavné diagnostické metódy v Existenciálnej analýze

Alfried Längle, ako žiak Viktora E. Frankla, čerpal z Logoterapie a ďalej ju rozpracoval do podoby Existenciálnej analýzy, čím ponúkol odlišný pohľad na človeka a doplnil ďalšie základné existenciálne motivácie, na ktoré je potrebné odpovedať kladne, aby bol život jedinca naplnený a zmysluplný. Na základe toho vznikla potreba pre tento nový smer vytvoriť diagnostický nástroj, ktorý by umožnil merať činitele zodpovedné a podieľajúce sa na nachádzaní životného zmyslu a existenciálnej naplnenosti.

Diagnostických nástrojov, ktoré boli skonštruované za účelom merania zmysluplnosti v živote jedinca, je niekoľko. V krátkosti si predstavíme len niektoré z nich. Jeden z prvých testov (na meranie zmysluplnosti existencie) skonštruovala Elisabeth Lukasová (2006b) v roku 1986. „Logo-test“ pozostávajúci z troch častí hodnotí a skúma výsledky už nájdeného či nenájdeného zmyslu v živote na základe subjektívneho prežívania, resp. už vopred danými kritériami hodnôť sa dá predpokladať zmysluplnosť a zmyslu-prázdnosť života. Podkladom pre konštrukciu prvej časti daného nástroja bol prieskum, ktorého sa zúčastnilo 1000 náhodne vybraných respondentov vo Viedni vo vekovej kategórii od 17-70 rokov. Cieľom bolo zistiť, čo je podstatné pri prežívaní zmyslu. Na základe odpovedí boli odvodené základné kategórie oblasti prežívanej zmysluplnosti. Druhá časť sa zameriava na zisťovanie existenciálnej frustrácie a nakoniec predmetom tretej časti je samoposúdenie osoby a jej vzťahu k životným cieľom, úspechom a postojom k nim (Lukasová, 2006b).

Test zameraný na zisťovanie existenciálnej prázdnoty PIL – Purpose-in-Life-Test (Test zmyslu v živote) vytvorili Crumbaugh a Maholik (cit. dle Längle et al., 2001), ktorý pozostáva z 20 položiek a štandardizovaný bol na viac než 1000 osobách. Boli zistené vysoké korelácie testu s depresiou, úzkosťou a hystériou. Výhodou tohoto nástroja je dobré rozlíšenie medzi jedincami zdravými a duševne chorými (Längle et al., 2001).

V rámci Existenciálnej analýzy boli Alfriedom Länglem a jeho tímom spolupracovníkov vytvorené dva hlavné diagnostické nástroje. Prvým z nich bola v roku 2000 Existenciálna škála (Die Existenzskala – ESK), ktorá sa postupne

celosvetovo rozšírila aj v iných krajinách. Na konštrukcii dotazníku sa podieľali Alfred Längle, Christine Orglerová a Michael Kundi (Längle et al., 2000). Do češtiny bol preložený a upravený Karlom Balcarom (Längle et al., 2001). V tom istom roku bol zatiaľ v časopiseckom článku predstavený pripravovaný Test existenciálnej motivácie (Test zur Messung existentieller Motivation –TEM) za spolupráce Längleho a Eckhardtovej (Eckhardt, 2001), ktorý však doteraz v podobe štandardizovaného testu nebol vydaný a bol nám len poskytnutý A. Länglem na preklad a prípadnej lokálnej štandardizácii v podobe položiek a stupníc tak, ako je doteraz spracovávaný k plánovanej štandardizácii.

V nasledujúcich podkapitolách si priblížime jednotlivé diagnostické metódy, ktoré boli zároveň použité vo výskumnej časti diplomovej práce.

4.1 TEM – Test existenciálnej motivácie

Prvou výskumnou metódou zvolenou v diplomovej práci je Test existenciálnej motivácie od A. Längleho a P. Eckhardtovej (2001). Odhaľuje, ako sa základné existenciálne motivácie podieľajú na tom, ako sa človek s udalosťami vo svojom živote vyrovnáva, ako ich spracováva – zdravo či patologicky.

Teoretickým základom pre konštrukciu dotazníku TEM bol Franklov antropologický a existenciálneanalytický koncept Existenciálnej analýzy (EA) ďalej rozpracovaný A. Länglem a jeho 4stupňový motivačný proces – metóda uchopenia zmyslu. Z pohľadu EA naplnená existencia zahŕňa 4 nasledujúce komponenty (resp. 4 základné existenciálne motivácie podrobnejšie popísané v kapitole 3.1): 1) základná dôvera – môcť byť, 2) základná hodnota – priať si žiť, 3) vlastná hodnota – smieť byť sám sebou, 4) zmysel života – zmysluplne byť. Deficit v ich realizácii môže spôsobiť napätie, ktoré sa prejavuje napr. hnevom, depresiou, hystériou alebo závislosťou (Eckhardt, 2001). Dotazník zachytáva naplnenosť či nenaplnenosť práve týchto štyroch komponent.

Petra Eckhardt (2001) vo svojej dizertačnej práci overovala dotazník TEM a porovnávala ho s ďalšími dvoma dotazníkmi, ktoré mali svoj teoretický pôvod v Existenciálnej analýze. Jeden z nich bol zameraný na sebahodnotu a spokojnosť

v živote. Bolo vybraných 9 položiek reprezentujúcich tretiu základnú motiváciu. Druhý sa zameriaval na prežívanie hodnoty v živote („Werterleben“). Teoretickým východiskom druhého krátkeho dotazníku boli 3 spôsoby nachádzania zmyslu a to prostredníctvom troch kategórií hodnôt. Dotazník pozostával z troch subtestov, z toho každý jeden tvorilo 6 položiek (celkovo 18 výrokov) (Eckhardt, 2001; Frankl, 2006b, 2006d).

Prvým krokom bolo vypracovanie provizórneho dotazníku podľa Längleho konceptu štyroch existenciálnych motivácií, ktorý následne vyplnilo 65 osôb. Nasledovala analýza výsledkov z hľadiska obsahovej a jazykovej zrozumiteľnosti, na základe ktorej boli prepracované jednotlivé položky v teste.

Eckhardtovej výskumu štatistických vzťahov pôvodného znenia TEM s ďalšími dvomi existenciálneanalytickými dotazníkmi sa zúčastnilo celkovo 1013 osôb vo vekovom rozpätí od 18 do 75 rokov. Rovnako ako ESK, aj TEM má sebaopisový charakter. Pozostáva z 56 výrokov, ktoré má respondent ohodnotiť na 6stupňovej bipolárnej škále od „platí úplne“ až po „neplatí vôbec“. Štyri základné podmienky naplnenej existencie predstavujú jednotlivé subškály – základná dôvera, základná hodnota, vlastná hodnota, zmysel života. Každá z nich je tvorená 14 položkami.

Bola vyslovená hypotéza, že ľudská existencia je považovaná za naplnenú, ak je vysoké skóre subškály základná hodnota a zmysel života. Ďalej sa ukázalo, že existenciálne motivácie sú vysoko sýtené štyrmi základnými motiváciami a tiež, že prvá a tretia základná motivácia spolu vysoko korelujú. Rovnako tento vzťah platí aj pre druhú a štvrtú motiváciu. Korelácia sa potvrdila medzi štyrmi základnými motiváciami navzájom. *„Je tiež možné potvrdiť hypotézu, že základné motivácie sa na sebahodnote rozdielne podieľajú“*³ (Eckhardt, 2001, s. 39).

Pri porovnávaní troch kategórií hodnôt bolo zistené, že tvorivé a zážitkové hodnoty spoločne vysoko korelujú, ale postojoyé hodnoty sa od nich výrazne líšia. Tieto zistenia naznačujú, že s hodnoty zážitkové a tvorivé sú na inej úrovni ako postojoyé hodnoty. *„Je to zaujímavé potvrdenie Franklovho tvrdenia, že postojoyé hodnoty ležia na inej úrovni ako hodnoty zážitkové a tvorivé, pretože schopnosti k ich zmene boli získané („utrpené“) iba v priebehu života, zatiaľ čo iné schopnosti (najmä schopnosť*

³ Vlastný preklad autorky práce

vychutnávať a byť aktívny) sú človeku vrodené“⁴ (Eckhardt, 2001, s. 39). Taktiež bola zistená vysoká korelácia medzi naplnením ľudskej existencie, ktorá bola meraná pomocou Existenciálnej škály, a hodnotou v živote, meranou sebaopisovacím dotazníkom zameraným na jej prežívanie v živote („Werterleben“). „Potvrdilo sa najmä hlavné tvrdenie, že realizácia hodnôt a naplnená existencia človeka spolu vo veľkej miere súvisia“⁵ (Eckhardt, 2001, s. 39). Celkovo by sa teda dalo povedať, že boli potvrdené stanoviská a základné tvrdenia Existenciálnej analýzy a Logoterapie (Eckhardt, 2001).

Dotazník TEM bol testovaný aj na klinickej populácii. Vo svojom výskume Daniela Grabner (2008) testovala 36 klientov v psychoterapeutickom zariadení vo Viedni (23 klientov s poruchou osobnosti, 9 klientov so schizofréniou, 4 klienti trpeli afektívnou poruchou). V porovnaní s výsledkami s normálnou populáciou každá z 36 testovaných osôb vykazovala nižšie skóre vo všetkých štyroch subškálach. Zistené údaje sú v súlade s existenciálneanalytickou teóriou, že v prípade jedincov s psychickým ochorením je markantný deficit v nameraných hodnotách jednotlivých subškál, ktoré reprezentujú základné existenciálne motivácie.

Súčasnú znenie položiek a stupníc TEM v ruskom prevode použili tiež Ukolova a Shumitskyi (2014) pri konštruovaní svojho Testu existenciálnych motivácií v interpersonálnych vzťahoch.

4.2 ESK – Existenciálna škála

Existenciálna škála je druhou metódou použitou v diplomovej práci. Je to „sebaopisovací dotazník a mŕí kompetenci osoby zacházet se sebou a se světem. To lze také označit jako ‘schopnost člověka k existenci‘“ (Längle et al., 2001, s. 17). Dotazník slúži na meranie schopností, ktoré človeku pomáhajú hľadať zmysel. Samoposúdením jedinec hodnotí ako tieto schopnosti k existencii vníma sám u seba.

Vychádza z antropologickej teórie V. E. Frankla, ktorá nie je primárne zacielená na somatickú či psychickú dimenziu človeka ale práve naopak, oblasť typicky ľudskú –

⁴ Vlastný preklad autorky práce

⁵ Vlastný preklad autorky práce

duchovnú – noickú dimenziu. Hlavným bodom záujmu v tejto rovine človeka ako osoby je zmysel a hodnoty v živote a jeho hnacím motorom žencím ho vpred je základná motivácia „vôľa k zmyslu“. V prípade frustrácie základnej motivácie dochádza u človeka k pocitu existenciálnej prázdnoty a prípadne následnému rozvinutiu psychických či psychosomatických porúch (Längle et al., 2001, 2003a).

Ďalším významným pilierom Existenciálnej škály je Längleho metóda uchopenia zmyslu pozostávajúca zo štyroch krokov, pričom každý sa opiera o Franklovu teóriu o človeku a vôľu k zmyslu. Spomínané štyri kroky tvoria subškály ESK.

Prvým krokom uchopenia zmyslu je vnímanie skutočnosti, tzn. keď sa človek ocitne v nejakej situácii, je potrebné pozrieť sa na jej možnosti, ktoré mu ponúka a získať čo najviac informácií, ktoré tvoria predstupeň k nasledujúcemu kroku. Vnímanie je subjektívne a častokrát podlieha našim prianiam či úzkostiam. Preto je dôležité sa na danú situáciu a jej možnosti pozrieť s odstupom/nadhľadom prinášajúcimi nové perspektívy. Sebaodstup je prvou subškálou v ESK.

Vďaka sebaodstupu, prvej osobne-existenciálnej schopnosti, je možné nahliadnuť na situáciu objektívnejšie. Nasleduje druhý krok – z ponúkaných možností vycítiť hodnotu. Naše vlastné emócie a intuícia nám mnohokrát napovedia, čo by bolo pre nás v daný moment najsprávnejšie a najzmysluplnejšie. Vstupujeme do citového vzťahu voči niečomu či niekomu inému. Sebaopresah je druhou potrebnou schopnosťou, ktorá sa tu uplatňuje a ktorá je zároveň zachytená v subškále ESK.

Po rozpoznaní hodnoty a vytvorení vzťahu k nej nasleduje tretí krok a to rozhodnutie sa k činu. Človek má slobodu a na jej základe volí, čo urobí. Je to on, kto dobrovoľne a slobodne vstupuje do situácie a povie jednej z možností „áno“, a teda musí si byť vedomý svojich vlastných možností a dôsledkov, pretože čin pre ktorý sa rozhodol vyplynul na základe jeho vlastnej voľby. *“Svět poskytuje jen možnosti, tj. prostory volnosti, avšak teprve učiněnou volbou si je člověk přivlastňuje. K tomuto aktu patří kromě rozhodování (tj. volby samé) také odhodlání, tj. vnitřní otevření se zvolenému činu”* (Längle et al., 2001, s. 14). Sloboda tu vystupuje ako tretia osobne-existenciálna schopnosť človeka.

Záverečným štvrtým krokom a dovŕšením uchopenia zmyslu je samotné vykonanie činu. Vlastné skúsenosti častokrát formujú to, ako bude jedinec reagovať, aké zvolí

stratégie a metódy na dosiahnutie cieľa. Do situácie vstupuje priamo svojou vlastnou účasťou a angažovanosťou. Uskutočňovaním rozhodnutia a samotným činom sa uskutočňuje jeho existencia, jeho zmysel a završuje tento existenciálny akt. Zodpovednosť za vlastné činy je štvrtou poslednou osobne existenciálnou kompetenciou človeka.

Dotazník pôvodne pozostával zo 159 položiek, ktoré popisovali ako sa jedinec vysporiadava so sebou samým a okolitým svetom. Nakoniec bola ESK zredukovaná na 46 položiek. Každá jedna položka je tvorená výrokom/vetou, ktorú má jedinec ohodnotiť na bipolárnej škále od „platí úplne“ po „neplatí vôbec“. Štanadrizovaná bola na 1028 osobách rakúskeho pôvodu od 18 do 69 rokov. ESK má vytvorené normy pre rôzne vekové pásma adolescencie a dospelosti, avšak tie vykazujú len zanedbateľné rozdiely – pre praktické použitie ju možno považovať za nezávislú na veku. Kontrolnú skupinu pre zistenie diagnostickej validity ESK pre odlišenie výsledkov z netriedenej populácie od psychiatricky chorých tvorili prevažne pacienti s depresívnou poruchou a neliečení psychiatrickí pacienti (Längle et al., 2003a).

Súčtom prvých dvoch subškál Sebaodstup (8 položiek) a Sebaapresah (14 položiek) dostaneme škálu Personalita (P-faktor), ktorá vyjadruje schopnosť byť otvorený voči sebe samému a hodnotám. Sčítaním stupníc Sloboda (11 položiek) a Zodpovednosť (13 položiek) dostaneme škálu Existencialita (E-faktor) zachytávajúcu našu schopnosť otvorenosti voči svetu a rozhodnutie našej vlastnej účasti, angažovanosti. Celkove skóre zmysluplnosti vypočítame sčítaním hodnôt škály Personalita a Existenciality (Längle et al., 2001, 2003a).

Vychádzajúc z existenciálneanalytického pohľadu, aj človek trpiaci psychickou či psychosomatickou poruchou môže uplatňovať svoje duchovné schopnosti, a tým naplniť svoju existenciu (Längle et al., 2001). Dotazník neslúži na diagnostikovanie porúch podľa európskeho alebo amerického manuálu, ale zároveň Längle et al. (2003a) preukázal vo svojom výskume určitú spojitosť ESK s duševným zdravím.

ESK má bohaté využitie v praktickej oblasti (napr. v oblasti klinickej psychológie a psychoterapie, psychologického poradenstva, pedagogickej psychológii či v psychológii zdravia) alebo aj na poli výskumnom. S dotazníkom je možné pracovať niekoľkými spôsobmi: v rámci kontroly spoľahlivosti vyplneného dotazníku, umožňuje inter- a intraindividuálne kvantitatívne porovnanie dosiahnutého skóre,

alebo kvalitatívne hodnotenie v zmysle obsahového a prípadného diagnostického rozboru odpovedí na jednotlivé položky podľa ich významu (Längle et al., 2001).

* * * * *

V štvrtej kapitole sme sa venovali diagnostickým nástrojom, ktoré boli použité v rámci praktickej časti práce. Respondent zatrháva jeho mieru súhlasu či nesúhlasu s daným výrokom na škále, nehodnotí priamo rys osobnosti, ale metódou nepriameho posúdenia popisuje vlastné chovanie v určitej situácii, v ktorých sa prejavuje sledovaný znak (Svoboda, 1999).

Výhodou jednotlivých dotazníkov je ich nenáročná administrácia, pomerne krátky čas potrebný na vyplnenie a získanie pomerne veľkého počtu dát od veľkej skupiny osôb. Jedna z hlavných nevýhod sebakposudzovacích dotazníkov je, že veľmi často dochádza k efektu sociálnej žiadúcnosti. Práve táto snaha respondenta zámerne prispôbiť svoje odpovede tak, aby sa ukázal v „lepšom svetle“, môže mnohokrát skresliť celkové výsledky výskumu. Otázna je aj objektivita dotazníkov, ktorá sa odvíja od úrovne introspekcie vyšetrovanej osoby, od schopnosti o sebe „objektívne“ vypovedať, či dostatku sebakritiky, od ktorej závisí tiež jeho diagnostická hodnota. Na zvýšenie validity dotazníku sa používajú rôzne postupy pri jeho konštrukcii – metóda nútenej voľby, validizačné škály (L skóre) či iné verifikačné škály, na ktorých položky málokto osoba odpovedá kladne, alebo sa pýtame na určitú vlastnosť alebo znak niekoľkými rôznymi spôsobmi a tieto odpovede potom navzájom porovnávame (Svoboda, 1999).

Stančák vidí na ich výhodu v poskytovaní informácií „o určitých vlastnostiach osobnosti a symptómoch. Kvantitatívne ukazovatele osvetľujú štruktúru osobnosti a spresňujú informácie o nej. (...) Zásluhou kvantitatívnych údajov dotazníkovej metódy umožňujú pochopiť dynamiku osobnosti v najširších súvislostiach“ (Stančák, 1996, s. 305). Okrem čisto kvantitatívneho spracovania odpovedí je možná aj ich podrobnejšia analýza, ktorá nám môže poskytnúť viac informácií o respondentovi (ako

oskóroval jednotlivé položky atď.). Problém reprezentativity dotazníkov je závislý od návratnosti, ktorá nemusí byť vždy proporcionálna (Svoboda, 1999; Reichel, 2009).

Aj napriek určitým nevýhodám je využitie dotazníku pomerne časté v prípadoch screeningu, napríklad keď chceme odlíšiť výskyt určitej poruchy od normy, ale touto poruchou sa už ďalej nezaobráame, alebo chceme otestovať výskumné hypotézy na veľkom počte osôb, a tým zistiť zastúpenie sledovaného znaku a jeho výskyt v populácii. Krátka a rýchla individuálna a skupinová forma administrácie umožňuje porovnanie výsledkov s normatívnymi dátami. Tieto metódy majú široké využitie v rámci vedeckých výskumov a diagnostickej činnosti. Ďalším krokom umožňujúcim hlbšie preniknutie do skúmaného problému je doplnenie o diagnosticky validnejšie postupy, akými sú napríklad iné štandardizované testové či projektívne metódy alebo rozhovor (Stančák, 1996; Svoboda, 1999).

5 Lokálna štandardizácia dotazníku TEM u študentov vysokých škôl

V predchádzajúcej kapitole sme uviedli, že v rámci Existenciálnej analýzy existujú dva hlavné diagnostické nástroje – ESK a TEM. Oba dotazníky sú pôvodom z Rakúska. ESK bola štandardizovaná na rakúskej populácii na vzorke viac než 1000 osôb. Rovnaký počet osôb sa zúčastnil aj vo výskume Eckhardtovej v rámci dizertačnej práce, v ktorej overovala Test existenciálnych motivácií.

V súčasnosti v Českej republike existujú zatiaľ len lokálne normy pre Existenciálnu škálu zisťované Karlom Balcarom. Výskumu sa zúčastnilo 182 českých vysokoškolských študentov a študentiek spoločenskovedných a lekárske odborov vo veku 20-24 rokov (Balcar, 2014).

Dotazník TEM nebol zatiaľ v ČR štandardizovaný. Preto vznikla potreba prekladu a stanovenia lokálnych noriem pre tento diagnostický nástroj, ktorý môže mať široké využitie nielen na poli teórie, ale aj praxe. Z pohľadu jeho využitia v praxi vidíme jeho potenciál v oblasti klinickej psychológie, psychoterapie, psychologického poradenstva, osobného rozvoja a taktiež v oblasti výskumu.

Hlavným cieľom diplomovej práce je vytvorenie lokálnych noriem pre Test existenciálnych motivácií a taktiež zistenie odlišnosti, či podobnosti so stupnicami Existenciálnej škály.

5.1 Metóda prevodu a štandardizácie dotazníku TEM v českej vzorke

Za hlavné nástroje skúmania boli zvolené dva dotazníky – Existenciálna škála a Test existenciálnych motivácií. Oba majú sebaopisovacie charakter.

Výskumná vzorka pozostávala zo 191 študentov vysokých škôl, z toho 57 mužov a 134 žien vo vekovej kategórii od 18 do 32 rokov. Účasť bola anonymná a dobrovoľná.

Proces zberu dát bol realizovaný pomocou internetu. Dotazníky ESK aj TEM boli nahraté do elektronickej podoby na server www.vyplnto.cz a odkaz (link) bol posielaný prostredníctvom e-mailu jednotlivým skupinám študentov, ktorí študovali rôzne odbory. Zabezpečenie dotazníku bolo zaistené privátnym nastavením. Dotazníky neboli verejne viditeľné, vyplniť ich mohli len osoby, ktorým bol zaslaný odkaz na danú stránku. Čas zberu dát bol časovo obmedzený a po uplynutí stanoveného času, dotazník už nebol k dispozícii na vyplnenie a bol zo stránky odstránený.

Konštantný bol status študenta vysokej školy a použité dotazníkové metódy. Premenné boli externé vplyvy okolia, pretože nie je známe, kde, kedy a za akých okolností boli vyplnené dotazníky (napr. v domácom prostredí alebo škole atď.) V tomto smere nebolo možné zabezpečiť všetkým zúčastneným osobám rovnaké podmienky vyplňania daných metód.

Respondenti mali celkovo ohodnotiť 102 tvrdení (46 položiek tvorila ESK a 56 TEM) na 6-stupňovej bipolárnej škále zakotvená vyjadrením súhlasu („platí úplne“) na jednej strane a nesúhlasu („neplatí vôbec“) na strane druhej a zaškrtnúť tú pozíciu, ktorá ich vystihovala najlepšie.

Získané surové dáta bolo potrebné previesť do tabuľky Excel (Young, Halyorson, 2004) a nakódovať pre ďalšie štatistické spracovanie. Obidva dotazníky v ich plnom znení nájdeme v prílohe č. I (česká verzia dotazníku TEM) a prílohe č. II (dotazník ESK).

5.2 Výsledky štandardizácie. Psychometrické vlastnosti stupnic dotazníku TEM v českom znení.

Zozbierané dáta, ktoré nájdeme v prílohe č. IV, boli nakódované a podrobené štatistickému spracovaniu v programe SPSS 16.0, pre niektoré operácie bol použitý program Microsoft Excel.

Boli vypočítané priemery hrubých skóre pre TEM aj ESK zvlášť pre mužov a pre ženy. T-test rozdielov týchto priemerov medzi podsúbormi mužov (N = 57) a žien (N = 134) vykazuje vo všetkých štyroch základných stupniciach TEM a vo všetkých

štyroch základných aj v troch zložených stupniciach ESK rozdiely, ktoré nedosahujú 5% štatistickej významnosti. Rozdiely, ktoré sa štatistickej významnosti blížajú, zisťujeme v základných stupniciach ESK Sebaodstup a Sebaapresah a v z nich zloženej stupnici Personalita; tie naznačujú možnosť predsa len odlišnej priemernej hodnoty medzi pohlaviami, nepreukazujú ju však natoľko, aby to vylúčilo vytvorenie a používanie spoločných noriem pre oba podsúbory. Výsledky T-testu nájdeme v tabuľke č. 1 a 2.

Tab. č. 1. T test rozdielov priemerov hrubých skóre medzi mužmi a ženami (TEM)

M x Ž	TEM ZD	TEM-ZH	TEM-SH	TEM-SM
Priemer M	58,1	64,8	59,5	61,1
Priemer Ž	58,6	66,1	60,5	61,5
t =	-0,249	0,556	0,456	0,201
p =	0,803	0,57	0,649	0,841
sp =	ne	ne	ne	ne

Tab. č. 2. T test rozdielov priemerov hrubých skóre medzi mužmi a ženami (ESK)

M x Ž	ESK-SO	ESK-SP	ESK-SV	ESK-OD	ESK-P (SO+SP)	ESK-E (SV+OD)	ESK CS (P+E)
Priemer M	30,2	62,2	44,1	49,5	92,5	93,6	186,1
Priemer Ž	31,9	65,2	45,9	51,7	97,2	97,6	194,8
t =	1,801	1,734	-1,112	-1,273	1,74	1,239	1,52
p =	0,073	0,085	0,267	0,205	0,083	0,217	0,13
sp =	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne

V ďalšom kroku bola spočítaná kumulatívna početnosť v percentách pre celý súbor mužov aj žien dokopy, z ktorej bola zostavená tabuľka noriem jednotlivých stupníc pre decilové pásma. K jednotlivým decilovým pásmam boli priradené dosiahnuté skóre, ktoré nájdeme v tabuľke č. 3 a 4.

Tab. č. 3. Decilové normy stupníc TEM

Decil	TEM-ZD	TEM-ZH	TEM-SH	TEM-SM
1	14-36	14-41	14-38	14-38
2	37-46	42-54	39-48	39-47
3	47-53	55-60	49-56	49-57
4	54-57	62-67	57-60	58-62
5	58-61	68-69	61-63	63-64
6	62-63	70-72	64-65	65-67
7	64-66	73-75	66-67	68-69
8	67-68	76	68-69	70-71
9	69-71	77-79	70-73	72-74
10	72-84	80-84	74-84	75-84

Tab. č. 4. Decilové normy stupníc ESK

Decil	ESK-SO	ESK-SP	ESK-SV	ESK-OD	ESK-P	ESK-E	ESK-CS
1	8-23	14-43	11-28	13-33	22-69	24-63	46-135
2	24-25	45-54	29-35	34-40	71-81	64-76	137-157
3	26-27	55-60	36-40	41-46	82-88	77-88	158-176
4	28-30	61-64	41-43	57-49	90-95	89-93	177-189
5	31	65-66	44-46	50-53	96-98	94-98	190-200
6	32	67-69	47-48	54-55	99-101	99-104	201-208
7	33-34	70-71	49-51	56-57	102-105	105-109	209-213
8	35-36	72-74	52-54	58-60	106-109	110-114	214-222
9	37-38	75-76	55-56	61-64	110-114	115-119	223-233
10	39-48	77-84	57-66	65-78	115-132	120-144	234-276

Vypočítaný priemer hrubých skóre pre stupnicu v ESK „Sebaodstup“ pre podsúbor mužov bol 30,2 a pre podsúbor žien bol 31,9. Rozdiel 1,7 bodu hrubých skóre ukazuje aj rozdiel v dosiahnutých decilových pásmach. Muži priemerne skórovali vo štvrtom a ženy v piatom decilovom pásme. Pre stupnicu „Sebapresah“ bol priemer hrubých skóre pre mužov vypočítaný na 62,2 a pre ženy 65,2. Rozdiel troch bodov hrubých skóre vo vypočítaných priemeroch pozorujeme v decilových pásmach. Kým priemer pre mužov sa nachádza vo štvrtom decilovom pásme, priemer pre ženy zase v piatom. Rovnaké zistenie platí aj v prípade škály Personalita, ktorá je zložená zo stupníc

„Sebaodstup“ a „Sebapresah“. Keďže zistené odchýlky priemerov v oboch stupniciach ovplyvnili decilové pásma, boli ďalej overené výpočtom odchýlky priemerov vážených skóre pre každé pohlavie zvlášť, hoci výsledky T testu nedosahujú 5% štatistickej významnosti.

Lokálne normy pre ESK pre obe pohlavia dohromady v tejto výskumnej sonde sa líšia v tom zmysle, že spodné hranice decilových pásiem sú posunuté smerom nadol, tzn. hranica prvého decilu v našej štúdii je nižšia ako v prípade zistených lokálnych noriem pre českých študentov (Balcar, 2014). Hranice decilových pásiem sa postupne vyrovnávajú pri ôsmom – deviatom decile. V prípade škály Sebaodstup nie sú rozdiely v skóre až tak markantné, ako to je napríklad v prípade škály „Sebapresah“, „Sloboda“ a „Zodpovednosť“, kedy najväčšie rozdiely vidíme v prvých troch až štyroch decilových pásiem., ktorých hranice sú posunuté takmer o jedno decilové pásmo.

Na to, aby bolo možné porovnať rozdiely v skórovaní medzi mužmi a ženami, bolo potrebné vytvorenie tabuľky noriem jednotlivých stupníc pre decilové pásma pre obe pohlavia zvlášť. K jednotlivým decilovým pásmam boli priradené dosiahnuté hrubé skóre. V tabuľke č. 5 a 6 sú znázornené normy TEM pre mužov aj ženy. Tabuľke č. 7 a 8 znázorňuje normy ESK pre obe pohlavia oddelene.

Tab. č. 5. Decilové normy stupníc TEM pre mužov

Decil	TEM-ZD	TEM-ZH	TEM-SH	TEM-SM
1	14-35	14-40	14-36	14-33
2	36-43	41-46	37-46	34-46
3	44-53	47-62	47-57	47-56
4	54-58	63-68	58-62	57-63
5	59-64	69-70	63-64	64-67
6	65-66	71-73	65-66	68
7	67-68	74-76	67-68	69-70
8	69-70	77	69-70	71-73
9	71-72	78-80	71-73	74-76
10	73-84	81-84	74-84	77-84
Priemer M	58,11	64,84	59,54	61,05

Tab. č. 6. Decilové normy stupníc TEM pre ženy

Decil	TEM-ZD	TEM-ZH	TEM-SH	TEM-SM
1	14-39	14-42	14-41	14-40
2	40-49	43-56	42-51	41-51
3	50-54	57-62	52-57	52-58
4	55-58	63-66	58-61	59-63
5	59-61	67-70	62-63	64
6	62-64	71-72	64-66	65-68
7	65-66	73-75	67-68	69
8	67-69	76-77	69-70	70-72
9	70-72	78-80	71-74	73-75
10	73-84	81-84	75-84	76-84
Priemer Ž	58,6	66,13	60,49	61,48

Pri porovnaní jednotlivých stupníc dotazníku TEM a dosiahnutým priemerným hrubým skóre medzi mužmi a ženami je možné vidieť, že priemerné hrubé skóre u mužov aj u žien sa pohybuje v štvrtom decilovom pásme a od seba sa líšia len zanedbateľne. Preto je v tomto prípade možné používať vytvorené normy pre obe pohlavia dohromady (viz. Tab. 3).

Tab. č. 7. Decilové normy stupníc ESK pre mužov

Decil	ESK-SO	ESK-SP	ESK-SV	ESK-OD	ESK-P	ESK-E	ESK-CS
1	8-20	14-40	11-26	13-32	22-67	24-61	46-122
2	21-25	41-46	27-31	33-35	68-73	62-65	123-139
3	26	47-60	32-39	36-45	74-83	66-88	140-173
4	27-29	61-63	40-44	46-48	84-95	89-92	174-188
5	30-31	64-67	45-47	49-52	96-98	93-99	189-203
6	32	68	48	53-56	99	100-104	204-206
7	33	69-71	49-51	57-58	100-104	105-109	207-209
8	34-35	72-74	52-55	59-60	105-108	110-114	210-217
9	36-39	75-77	56	61-65	109-115	115-119	218-234
10	40-48	78-84	57-66	66-78	116-132	120-144	235-276
Priemer M	30,23	62,25	44,12	49,47	92,47	93,6	186,07

Tab. č. 8. Decilové normy stupníc ESK pre ženy

Decil	ESK-SO	ESK-SP	ESK-SV	ESK-OD	ESK-P	ESK-E	ESK-CS
1	8-25	14-46	11-30	13-35	22-74	24-68	46-145
2	26-27	47-56	31-36	36-42	75-83	69-81	146-163
3	28	57-61	37-41	43-48	84-90	82-88	164-177
4	29-31	62-65	42-44	49-51	91-97	89-94	178-192
5	32	66-68	45-47	52-54	98-100	95-100	193-200
6	33-34	69-70	48-50	55	101-103	101-107	201-211
7	35-36	71-73	51-53	56-58	104-107	108-110	212-215
8	37	74-75	54-55	59-61	108-111	111-116	216-225
9	38-40	76-77	56-58	62-65	112-115	117-122	226-234
10	41-48	78-84	59-66	66-78	116-132	123-144	235-276
Priemer Ž	31,95	65,23	45,91	51,73	97,18	97,64	194,82

Porovnaním priemerného hrubého skóre v jednotlivých stupniciach ESK u mužov a u žien vidíme, že v tomto prípade sa výsledky odlišujú výraznejšie, než v prípade dotazníku TEM. Muži priemerne skórovali v štvrtom decilovom pásme u stupníc „Sebapresah“, „Sloboda“ a „Celkové skóre“. V piatom decilovom pásme priemerne skórovali v prípade stupníc „Sebaodstup“, „Zodpovednosť“, „Personalita“ a „Existencialita“. Priemerné hrubé skóre u žien sa pohybuje v štvrtom decilovom pásme v prípade dvoch stupníc „Sebapresah“ a „Personalita“. Priemerné hrubé skóre u stupníc „Sebaodstup“, „Sloboda“, „Zodpovednosť“, „Existencialita“ a „Celkové skóre“ sa pohybovalo v piatom decilovom pásme. Z uvedeného možno zhrnúť, že v podsúbore žien sa priemerné hrubé skóre pohybovalo väčšinou o jedno decilové pásmo vyššie. Na druhú stranu je nutné podotknúť, že podsúbor mužov tvorilo len 57 respondentov, naopak žien bolo podstatne viac – 134 respondentiek.

V prípade ESK sú rozdiely medzi pohlaviami a dosiahnutým hrubým skóre markatnejšie, než je tomu v prípade dotazníku TEM, kde muži a ženy priemerne skórovali v rovnakom decilovom pásme. Hoci výsledky naznačujú, že ženy v ESK priemerne dosiahli vyšší počet bodov ako muži, vzorku 57 mužov nebudeme považovať za reliabilnú. Preto aj v prípade Existenciálnej škály sa prikláňame k používaniu lokálnych noriem pre obe pohlavia dohromady (viz. Tab. 4).

6 Štatistické vzťahy medzi stupnicami TEM a ESK

V predchádzajúcej kapitole sme okomentovali a zhrnuli výsledky lokálnych noriem pre použité dotazníky v našej štúdií. Porovnávali sme decilové normy stupníc TEM aj ESK spoločné pre obe pohlavia dohromady aj decilové normy stupníc pre mužov aj ženy zvlášť.

V šiestej kapitole zhrnieme dosiahnuté výsledky vnútornej súdržnosti (konzistencie) základných stupníc TEM a ESK. Na jej výpočet sme zvolili ukazovateľ Cronbachova alfa.

Následne sa budeme venovať koreláciám stupníc dotazníku TEM, ktoré budeme porovnávať medzi sebou navzájom a tiež so základnými a zloženými stupnicami dotazníku ESK. Výsledky získané v danej štúdií porovnáme s výsledkami iných výskumných projektov.

Záver kapitoly bude obsahovať stručné zhrnutie výsledkov a ich interpretáciu.

6.1 Korelácie a vnútorná konzistencia stupníc TEM a ESK

K zozbieraným dátam boli spočítané interkorelácie stupníc TEM a ESK. Na výpočet vzájomných vzťahov medzi jednotlivými stupnicami bol zvolený Spearmanov koeficient korelácie, ktorý bol počítaný na vzorke 191 respondentov. Tabuľku s danými interkoreláciami nájdeme v prílohe č. III.

Korelácie štyroch stupníc dotazníku TEM oscilujú medzi 0,766 a 0,882. Dané hodnoty ukazujú vysokú koreláciu medzi stupnicami navzájom a teda tesný vzťah medzi nimi. Celkovo môžeme usudzovať, že v danej štúdií škály TEM preukázane sýti jeden hlavný faktor, ktorý by sa dal vyložiť ako Franklom stanovenú „životnú zmyslupnosť“ – jednu existenciálnu motiváciu.

Korelácie základných aj zložených stupníc ESK sa pohybujú od 0,671 do 0,967. Medzi stupnicami dotazníku TEM a ESK korelácie oscilujú medzi 0,606 a 0,843. Zo všetkých stupníc najnižšie poradové korelácie vykazuje stupnica ESK „Sebaodstup“ (aj v prípade korelácií medzi stupnicami ESK aj medzi stupnicami TEM). Možným

vysvetlením takto nízkych korelácií by mohol byť malý počet položiek, z ktorých je zložená.

Výsledky ukazujú, že aj všetkých 8 základných stupníc oboch dotazníkov dokopy (a tým aj zložené stupnice ESK) medzi sebou veľmi vysoko koreluje. Môžeme zhrnúť, že faktorová analýza aj v nich všetkých nachádza jeden spoločný faktor, ktorý by sme mohli interpretovať ako faktor zmysluplnosti. Z uvedeného vyplýva, že stupnice sa svojim obsahom navzájom z podstatnej časti kryjú. Tabuľka faktorových analýz pre oba dotazníky TEM a ESK aj pre TEM a ESK spoločne je pripojená v prílohe č. V.

K podobným záverom dospeli Ukolova a Shumskiyi (2014) z Vysokej školy ekonomickej v Moskve, ktorí pôvodný zatiaľ ešte oficiálne nevydaný dotazník TEM modifikovali a použili jeho upravenú verziu TEMIR na zisťovanie existenciálnej naplnenosti v interpersonálnych vzťahoch. V danom výskume boli zisťované korelácie medzi dotazníkom TEMIR, TEM a ESK. Ich výsledky ukazujú vysokú koreláciu stupníc TEMIR so stupnicou „Sebaodstup“ v ESK. Eckhardtová interkorelácie TEM neuvádza. Vo svojom článku píše, že „*zhluková analýza ukázala, že prvá a tretia základná motivácia sa zhoduje a k nim sa potom pripojí druhá a potom štvrtá*“ (Eckhardt, 2001, s. 39). O rozdieloch medzi stupnicami sa ďalej nezmieňuje.

Nasledujúcim krokom bol výpočet súdržnosti (konzistencie) základných stupníc TEM a ESK bol použitý ukazovateľ Cronbachova alfa. Hodnoty vnútornej reliability (súdržnosti) základných stupníc TEM a ESK sú mimoriadne vysoké, s miernou odchýlkou u stupnice ESK „Sebaodstup“, ale aj tam je konzistencia veľmi dobrá. Vypočítané hodnoty vnútornej konzistencie pre obidva dotazníky nájdeme v tabuľke č. 9.

Tab č. 9. **Súdržnosť základných stupníc TEM a ESK**

TEM – Základná dôvera

Cronbachova alfa	Počet položiek
0,911	14

TEM - Základná hodnota

Cronbachova alfa	Počet položiek
0,951	14

TEM - Sebahodnota

Cronbachova alfa	Počet položiek
0,942	14

ESK - Sebaapresah

Cronbachova alfa	Počet položiek
0,872	9

TEM – Zmyslupnosť života

Cronbachova alfa	Počet položiek
0,937	14

ESK - Sloboda

Cronbachova alfa	Počet položiek
0,897	11

ESK – Sebaodstup

Cronbachova alfa	Počet položiek
0,766	8

ESK - Zodpovednosť

Cronbachova alfa	Počet položiek
0,897	13

6.2 Popis a interpretácia vzťahov medzi stupnicami TEM a ESK

Na zisťovanie vzťahov medzi dvoma použitými dotazníkmi v danej štúdii bol zvolený a použitý Spearmanov korelačný koeficient.

6.2.1 TEM

Prvým krokom bolo porovnanie centrálnych tendencií hrubého skóre pre mužov a ženy. T-test rozdielov priemerov medzi oboma pohlaviami nepreukázal rozdiely, ktoré by dosiahli 5% hladinu štatistickej významnosti.

Ďalším postupom bolo vytvorenie decilových noriem pre TEM. Hoci rozdiely priemerov nedosahovali požadovanú hladinu významnosti, boli vypočítané a zostavené decilové normy spoločné pre obe pohlavia a taktiež pre obe pohlavia zvlášť. Na základe porovnania oboch typov noriem sa prikláňame k používaniu decilových noriem spoločných pre mužov aj ženy (viz. tabuľka 3).

Podľa teórie A. Längleho by mal TEM zachytávať a odlišovať naplnenosť či nenaplnenosť 4 základných existenciálnych motivácií (1. môcť byť – základná dôvera, 2. priať si žiť – základná hodnota, 3. smieť byť sám sebou - sebahodnota, 4. zmysluplne byť – zmysluplnosť života). Výsledky interkorelácie medzi stupnicami TEM naznačujú ich tesný vzájomný vzťah a ich previazanosť. Všetky štyri stupnice medzi sebou vysoko korelovali, z čoho usudzujeme, že meria predovšetkým jednu im spoločnú vlastnosť, ktorá korešponduje s teóriou V. E. Frankla a jeho ústrednou motiváciou „Vôľou k zmyslu“.

6.2.2 ESK

Tak isto ako v prípade dotazníku TEM bol vypočítaný T-test rozdielov priemerov medzi mužmi a ženami. Výsledky T-testu vykazujú rozdiely, ktoré nedosahujú 5% štatistickej významnosti. V prípade stupníc „Sebaodstup“ a „Sebapresah“ priemerné hodnoty medzi pohlaviami naznačujú rozdiely, ktoré sa blížia štatistickej významnosti, ale nepreukazujú ju do takej miery, aby nebolo možné používať decilové normy spoločné pre mužov aj ženy dohromady.

Namerané hodnoty interkorelácie medzi stupnicami boli pomerne vysoké. Stupnica „Sebaodstup“ vykazovala najnižšie poradové korelácie s ostatnými stupnicami. Možným vysvetlením by mohla byť dĺžka – je zo všetkých stupníc najkratšia.

Hoci ESK vykazuje o trochu nižšie hodnoty vnútornej konzistencie v porovnaní s TEM, aj napriek tomu považujeme konzistenciu stupníc za veľmi dobrú. Najnižšiu vnútornú súdržnosť 0,766 je možné vidieť u stupnice „Sebaodstup“. Túto odchýlku je možné pričítať tomu, že stupnica SO obsahuje najmenej položiek, čiže je najkratšia, čo mieru vnútornej súdržnosti spravidla obmedzuje; alebo alternatívne k tomu, že stupnica SO sa aj v iných ohľadoch „chová“ trochu odlišne od ostatných, napríklad vykazuje nižšie korelácie v porovnaní s inými stupnicami. Na základe tohto projektu to nie je možné rozhodnúť.

6.2.3 TEM a ESK

Vzájomné vzťahy medzi oboma dotazníkmi boli zisťované pomocou Spearmanovho koeficientu korelácie. Výsledky naznačujú tesné vzťahy medzi základnými stupnicami TEM a ESK a ich obsahové prekrývanie. V danej štúdií faktorová analýza odhaľuje jeden spoločný faktor – faktor zmysluplnosti.

Jedným z možných vysvetlení zistených vysokých korelácií medzi dotazníkmi navzájom v našej výskumnej sonde by mohol byť ich spoločný teoretický základ. Rovnako ako TEM aj ESK vychádza z teórie 4stupňového motivačného procesu – z metódy uchopenia zmyslu (Längle a Längle, 2000) . Táto teoretická metóda rozvinutá A. Länglem teda stála pri zrode a konštrukcii oboch dotazníkov.

Podstatou ESK je zachytenie schopností človeka k existencii, resp. pomáha odhaliť tie schopnosti, ktoré človeku pomáhajú hľadať zmysel v živote. Základné stupnice ESK – Sebaodstup, Sebaapresah, Sloboda a Zodpovednosť reprezentujú dané schopnosti. Hlavnou úlohou TEM je meranie naplnenosti či nenaplnenosti štyroch základných komponent podieľajúcich sa na naplnenej existencii. Tieto 4 zložky tvoria 4 základné existenciálne motivácie, ktorých naplňovaním nachádzame zmysel v živote. Spomínané schopnosti a základné existenciálne motivácie spolu úzko súvisia. Autorka práce následne ponúka svoju úvahu o vzájomných súvislostiach a spoločných východiskách TEM a ESK.

Prvou základnou stupnicou Existenciálnej škály je Sebaodstup. Na to, aby sme mohli vidieť určitý „problém“ s nadhľadom, je nutné zaujať odstup a pokúsiť sa vidieť situáciu objektívnejšie. Sebaodstup taktiež znamená kriticky poodstúpiť od seba samého, teda obmedziť skreslenie vnímaného sveta svojim práve prítomným, predovšetkým citovým, stavom. V prvom kroku uchopenia zmyslu ide o vnímanie existenciálne dôležitej danosti. Poznávaním a vnímaním slúži na získavanie informácií o okolitom svete. Prvá existenciálna motivácia sa tak isto týka otázky sveta, vlastnej existencie človeka vôbec „Môžem byť?“ Splnením 3 podmienok (ochrana, podpora a priestor) vzniká možnosť pre vybudovanie si základnej dôvery. Aby sme boli schopní zvládnuť aj negatívne aspekty života, je niekedy potrebné nechať jednoducho byť veci tým, čím sú, poodstúpiť od občas vypätých situácií a vidieť ich s odstupom a objektívnejšie. Práve tu autorka vidí určitú súvislosť medzi prvou existenciálnou

motiváciou a prvou stupnicou ESK. Metaforicky vyjadrené: na svet sa lepšie díva zvrchu a odstupom. Neutopíme sa v nekonečnom množstve detailov.

Druhá základná motivácia sa týka predovšetkým otázky života. Ak si jedinec odpovie na otázku „Prajem si žiť tento život?“, mohli by sme usudzovať, že vycítil hodnotu svojho bytia, splnil 3 základné podmienky druhej EM – vzťah, čas, blízkosť. V pozadí týchto podmienok stoja emócie, pretože bez nich by nebolo možné nadviazať žiadny vzťah. Veľmi podobne je to aj v prípade stupnice Sebapresah. Základom vycítenia hodnôt je cítenie, emócie, blízkosť. Človek tak duchovne vystupuje zo seba samého a v situácii je schopný vycítiť „to pravé“ pre neho z niekoľkých ponúkaných možností. Ak sme napríklad smutní, môžeme si ísť zabehať, „prevetrať“ si hlavu, odvieť pozornosť od smútku, alebo práve naopak môžeme plakať. Bolo by možné povedať, že spoločným znakom druhej EM a stupnice Sebapresah sú emócie, cítenie.

Hlavná otázka týkajúca sa osobného bytia a jedinečnosti každého človeka je predmetom tretej fundamentálnej motivácie. Aj v tomto prípade splnením 3 podmienok (pozornosť, prijatie, ocenenie) vzniká hodnota vlastného ja. Ak si jedinec na otázku „Smiem byť taký?“ odpovedal kladne, akceptoval a váži si seba samého, sám pred sebou si je hodnotný a taktiež vedomý svojich možností a slobody. Práve sloboda je treťou stupnicou ESK. Rozhodovanie sa a voľba činu závisí od ponímania a hodnotenia jednak seba samého a tiež okolitého sveta. Toto je základom pre rozhodnutie sa k činu. Unikátnosť každého z nás, vedomie tejto jedinečnosti a naše vlastné sebaponímanie by sme mohli považovať za spoločný menovateľ tretej EM a tretej stupnice ESK.

Po pritakaní na otázku, či na tomto svete môžem byť, či si prajem žiť môj život taký, aký je, či smiem byť taký, aký som, prichádza na rad posledná otázka štvrtej EM pýtajúca sa na je zmysel existencie „Na čo je to dobré, že som tu? Aká je úloha v mojom živote?“ Už z nich môžeme cítiť otázku po celkovom zmysle života. Na to, aby sme boli schopní vydať sa svetu, musia byť splnené 3 podmienky – pole činnosti, štruktúrne súvislosti a hodnota v budúcnosti. Uskutočnením a prostredníctvom činov sa deje naša existencia. Silnú prepojenosť medzi danou motiváciou a štvrtou stupnicou ESK Zodpovednosť je možné vidieť práve vo vykonaní činu, za ktorý preberáme plnú zodpovednosť a dáva našej existencii zmysel. Život sám nám dáva šancu uskutočniť a vykonať to, čo je vnímané a pociťované ako hodnotné a správne našim konaním,

činom. Práve v tomto poslednom kroku vidíme vzájomnú prepojenosť štvrtej EM a stupnice Zodpovednosť.

6.3 Diskusia a závery štúdie

Táto časť podkapitoly bude venovaná diskusii k výskumnej sonde a taktiež sa pokúsime zohľadniť niektoré možné faktory, ktoré by mohli byť príčinou skreslenia výsledkov danej štúdie.

Na základe vyššie spomenutej úvahy v prechádzajúcej podkapitole o tesnom teoretickom prepojení oboch dotazníkov v našej štúdiu by sme mohli vysvetliť vysoké vzájomné korelácie medzi nimi navzájom. Ako je možné vidieť, existenciálne motivácie TEM aj škály ESK sa navzájom teoreticky i obsahovo prekrývajú. Z výsledkov je možné uvažovať, že medzi prežitkovým obsahom ich stupnice existuje štatistické prekrývanie, ktoré okrem spoločného faktoru „životného zmyslu“ môže spočívať aj vo vzájomnej podmienenosti naplnenia jednej motivačnej potreby dostatočným naplnením predchádzajúcej (v ich postupnosti v TEM) alebo spoločným zdrojom v ESK, ktorému zodpovedá faktorovou analýzou nájdený jeden spoločný faktor.

Štatistické spracovanie zisťovaných vzťahov vykazuje jednak mimoriadne vysoké ukazovatele homogenity všetkých základných stupníc TEM aj ESK, čo svedčí v prospech vnútorne spoľahlivého merania spoločného obsahu ich položiek. K interpretácii sa predovšetkým ponúkajú veľmi vysoké korelácie základných stupníc TEM; tie svedčia buď o ich obsahovom prekrývaní, alebo je možné ich pričítať tomu, že v danej výskumnej sonde tvorili skúmanú populáciu zdraví ľudia, u ktorých teória predpokladá rovnako vysokú úroveň skóre naplnenia všetkých základných existenciálnych motivácií. Podobne vysoké vyšli aj interkorelácie základných stupníc ESK, čo okrem vyššie uvedených možných interpretácií ako u TEM navyše dobre zdôvodňuje aj Länglem doporučovaná možnosť zhlukovania týchto stupníc ESK do stupníc vyššieho rádu. Nakoniec tiež veľmi vysoké skóre korelácie medzi všetkými stupnicami TEM na jednej strane a stupnicami ESK na strane druhej ukazujú, že v testovanej populácii tieto dve metódy obsahovo zdieľajú približne polovicu spoločného rozptylu, zatiaľ čo druhú polovicou sa navzájom obsahovo odlišujú.

Hlavné výsledky danej štúdie prispievajú jednak k prvému zmapovaniu približných lokálnych noriem TEM vo zvolenej časti českej populácie a psychometrických vlastností jeho stupnic, jednak k presnejšiemu teoretickému vymedzeniu vzťahov medzi naplnením základných existenciálnych motívov, meraným TEM, a úrovňou existenciálnych schopností, zisťovanou ESK.

Za možný nedostatok výskumnej sondy by sme mohli považovať pomerne malý podsúbor mužov ($N = 57$) v porovnaní s podsúborom žien ($N = 134$). Výsledky nie je možné generalizovať na celú populáciu vzhľadom na počet účastníkov štúdie ($N = 191$) a obmedzené vekové pásmo (18 – 32 rokov). Zistenia by bolo potrebné overiť na väčšej vzorke respondentov a taktiež doplniť o ďalšie vekové pásma.

Na základe výsledkov a celkového vyhodnotenia našej pilotnej výskumnej sondy by sme ako ďalší krok navrhovali rozšíriť štandardizačný súbor o viaceré aspekty (vek, vzdelanie, rodinný stav, povolanie) tak, aby bolo možné výsledky zovšeobecniť na väčšinu populácie (od 16 do 75 rokov).

ZÁVER

Diplomová práca si kládla za cieľ stanovenie lokálnych noriem dotazníku TEM, ktorého pôvodná rakúska verzia bola preložená do českého jazyka a použitá na účely práce. Teoretickým východiskom bola teória Logoterapie a Existenciálnej analýzy V. E. Frankla prepracovaná a ďalej rozvinutá jeho žiakom Alfriedom Länglem do podoby Existenciálnej analýzy.

V teoretickej časti práce sú podrobnejšie okomentované štyri základné existenciálne motivácie a ich klinické súvislosti, na ktorých teoretickom podklade stojí konštrukcia samotného dotazníku TEM. Ďalšia časť práce je venovaná porovnaním dvoch základných diagnostických metód používaných v Existenciálnej analýze. Prvou metódou je Test existenciálnej motivácie zameraný na zisťovanie naplnenosti či nenaplnenosti štyroch komponent – základných existenciálnych motivácií, ktoré sa podieľajú na naplnenosti existencie a spolu s tým aj klinických súvislostí s psychickými či psychosomatickými poruchami v prípadoch ich nezvládnutej frustrácie. Druhým diagnostickým nástrojom je ESK – Existenciálna škála zachytávajúca schopnosti človeka, ktoré mu pomáhajú hľadať zmysel v živote. ESK bola štandardizovaná na rakúskej populácii a lokálne normy pre českých vysokoškolských študentov boli zistené Karлом Balcarom.

Úvodom praktickej časti diplomovej práce je popísaná metóda zberu dát, prevodu a štandardizácie dotazníku aj stupnice oboch dotazníkov a spôsob ich skórovania.

Výskumnej štúdie sa celkovo zúčastnilo 191 osôb vo vekovom pásme 18 – 32 rokov. Zber dát bol realizovaný prostredníctvom internetu. Vďaka privátnemu zabezpečeniu bolo znížené riziko zneužitia daných metód. Odkazy boli posielané na konkrétne e-mailové adresy a po uplynutí doby zberu dát boli dotazníky zo stránky odstránené.

Cieľom práce bolo stanovenie lokálnych noriem pre TEM a s tým aj zistenie vzájomných štatistických vzťahov – interkorelácií škál TEM a ich korelácií so škálami dotazníku ESK. Vzhľadom k doposiaľ neovereným psychometrickým vlastnostiam stupníc TEM boli vypočítané aj ich koeficienty homogenity. Pomocou T-testu boli porovnané rozdiely priemerov medzi podsúbormi žien a mužov. Na základe výpočtov je možné povedať, že dosiahnuté rozdiely priemerov medzi stupnicami TEM a ESK

nedosahujú 5% hladinu štatistickej významnosti. Následne boli zostavené decilové normy spoločné pre obe pohlavia.

Na zistenie vzájomných vzťahov medzi TEM a ESK bol použitý Spearmanov korelačný koeficient. Získané dáta a následná štatistická analýza výsledkov odhaľuje vysokú mieru korelácie medzi stupnicami TEM navzájom aj medzi stupnicami TEM a ESK. Faktorová analýza v nich nachádza jeden spoločný faktor. Stupnice sa zo štatistického hľadiska z veľkej časti prekrývajú. Autorkyným vysvetlením by mohol byť ich spoločný teoretický základ, z ktorého vychádzajú a ktorý sa prejavuje aj v zistených vzájomných koreláciách. Vyslovenú hypotézu je potrebné overiť v ďalšej výskumnej sonde.

Výsledky ukazovateľa Cronbachova alfa ukázal vysokú mieru vnútornej súdržnosti vo všetkých 8 stupniciach oboch dotazníkov.

Za možný nedostatok štúdie autorka považuje pomerne malý podsúbor mužov ($N = 57$) v porovnaní s podsúborom žien ($N = 134$). Taktiež vzhľadom na celkový počet účastníkov štúdie ($N = 191$) a obmedzené vekové pásmo (18 – 32 rokov) nie je možné výsledky generalizovať na celú populáciu.

Autorka práce ako ďalší krok vidí v overení dosiahnutých výsledkov štúdie na väčšej vzorke respondentov a tiež v širšom vekovom pásme.

LITERATÚRA

BALCAR, K. Logoterapie a existenciální analýza Viktora E. Frankla. *Psychoterapeutické sešity*, 1989, 29, 17-34.

BALCAR, K. *Existenciální škála: české znění (1994)*. Učebný materiál. Praha: PVŠPS, 2014.

BALCAR, K. Logoterapie a Existenciální analýza. In: VYMĚTAL, J. a kol. *Obecná psychoterapie*. 2. rozš. a prepr. vyd. Praha: Grada, 2004, s. 255-276. ISBN 80-247-0723-3.

DRAPELA, V. J. *Přehled teorií osobnosti*. Prel. Karel BALCAR. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-262-0040-6.

ECKHARDT, P. Skalen zur Erfassung existentieller Motivation, Selbstwert und Sinnerleben. *Existenzanalyse*, 2001, 18, 1, 35-39. ISSN 1024-7033.

FRANKL, V. E. *Člověk hledá smysl: Úvod do logoterapie*. Prel. Z. TRTÍK. Praha: Psychoanalytické nakladatelství, 1994. ISBN 80-901601-4-X.

FRANKL, V. E. *Teorie a terapie neuróz*. Prel. Karel BALCAR. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-779-6.

FRANKL V. E. *...a přesto říci životu ano*. 3. vyd. Prel. Josef HERMACH. Kostelní Vydrů: Karmelitánské nakladatelství, 2006a. ISBN 978-80-7192-866-9.

FRANKL, V. E. *Lékařská péče o duši*. Prel. Vladimír JOCHMANN. Brno: Cesta, 2006b. ISBN 80-7295-085-1.

FRANKL, V. E. *Psychoterapie a náboženství*. Prel. Ladislav KOUBEK a Jiří VANDER. Brno: Cesta, 2006c. ISBN 80-7295-088-6.

FRANKL V. E. *Vůle ke smyslu: Vybrané přednášky o logoterapii*. Prel. Vladimír JOCHMANN. Brno: Cesta, 2006d. ISBN 80-7295-084-3.

LÄNGLE, A., ORGLER, CH., KUNDI, M. *Existenz-Skala*. Göttingen: Beltz Test, 2000. ISBN neuvedené.

LÄNGLE, A. u. LÄNGLE, S. Die Methode der Sinnerfassung. In: *Existenzanalyse*. 2000, 17, 1, 36-41. ISSN neuvedené.

LÄNGLE, A., ORGLER, CH. a KUNDI, M. *ESK – Existenciální škála*. Prel. a upr. Karel BALCAR. Praha: Testcentrum, 2001. ISBN 80-86471-05-5.

LÄNGLE, A. Mohu se spolehnout na svůj cit? In: LÄNGLE, S. a SULZ, M. ed. *Žít svůj vlastní život: úvod do existenciální analýzy*. Praha: Portál, 2007a, s. 9-24. ISBN 978-80-7367-220-1.

LÄNGLE, A. Spiritualita v psychoterapii? In: LÄNGLE, S. a SULZ, M. ed. *Žít svůj vlastní život: úvod do existenciální analýzy*. Praha: Portál, 2007b, s. 37-51. ISBN 978-80-7367-220-1.

LÄNGLE, A. 2010. *Osobní existenciální analýza (PEA)*. Prel. Karel BALCAR. Praha: Společnost pro logoterapii a existenciální analýzu, 2010a. ISBN 978-80-904307-2.3.

LÄNGLE, A. Angst. In: STUMM, G. u. PRITZ, A. *Wörterbuch der Psychotherapie*. Wien: Springer, 2010b, s. 33. ISBN 978-3-211-99131-2.

LÄNGLE, A. Emotionality – An existential-analytical understanding and practice. In: TRNKA, R., BALCAR K. a KUŠKA, M. ed. *Re-constructing emotional spaces. From experience to regulation*. Praha: PVŠPS, 2011, s. 41-62. ISBN 978-80-904541-9-4.

LUKASOVÁ, E. *Logoterapie ve výchově*, Prel. Karel BALCAR. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-180-0.

LUKASOVÁ, E. *I tvoje utrpení má smysl*. Prel. Jarmila VAŠÍČKOVÁ. Brno: Cesta, 2006a. ISBN 80-85319-79-9.

LUKASOVÁ, E. K validizaci logoterapie. In: FRANKL V. E. *Vůle ke smyslu*. Prel. Vladimír JOCHMANN. Brno: Cesta, 2006b, s. 185-203. ISBN 80-7295-084-3.

LUKASOVÁ, E. *Základy logoterapie*. Prel. Mária GOLEJOVÁ, Bratislava: Lúč, 2009, ISBN 978-80-7114-704-6.

REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6.

SPSS 16.0 for Windows: Release 16.0.2 – Statistical Package for the Social Sciences. Chicago: SPSS, 1989-2007.

STANČÁK, A. *Klinická psychodiagnostika dospělých*. Nové Zámky: Psychoprof, 1996. ISBN 80-967148-5-6.

SVOBODA, M. *Psychologická diagnostika dospělých*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-327-7.

UKOLOVA, E. M., SHUMSKYI, V. B. A test of existential motivations in interpersonal relationships. *Working paper, Basic research program 25, Psychology*. Moscow: Higher School of Economics, 2014. ISBN neuvedené.

VAŠINA, L. *Základy psychopatologie a klinické psychologie*. Brno: Institut mezioborových studií, 2008. ISBN 970-80-87182-00-0.

YOUNG, M. J. a HALYORSON, M. Microsoft Office Excel 2003. Brno: Computer Press, 2004. ISBN 80-25102-2X.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

GRABNER, D. Die Anwendung des Tests zur Existentiellen Motivation (TEM) in einer psychotherapeutischen Einrichtung [online]. *Existenzanalyse*. 2008, 25, 1, 64-69 [cit. 2016-03-20]. ISSN 2409-7306. Dostupné z: http://www.existenzanalyse.org/fileadmin/4editors/dokumente/GLE-Int/Forschung/Die_Anwendung_des_Tests_zur_Existentiellen_Motivation.pdf

LÄNGLE, A. A practical application of Personal Existential Analysis (PEA) – a therapeutic conversation for finding oneself [online]. English translation of: Ein Gespräch zur Selbstfindung anhand der Personalen Existenzanalyse. In: *Bulletin der GLE*. 1993, 10, 2, 3-11 [cit. 2014-06-20]. ISSN neuvedené. Dostupné z: <http://www.webaholics.at/userfile/doc/A-practical-application-of-Personal-Existential-Analysis.pdf>

LÄNGLE, A. Nalézt přítakání životu [online]. Prel. Karel BALCAR a Dalibor DOBRODRUŽKA. *PROPSY*. 1997, 2, 9-11 [cit. 2014-06-20]. ISSN neuvedené. Dostupné z: <http://www.slea.cz/index.php?page=al2>

LÄNGLE, A., ORGLER, CH. a KUNDI, M. The Existence Scale: A new approach to assess the ability to find the personal meaning in life and to reach existential fulfilment. *European psychotherapy*. [online]. 2003a, 4, 1, 135-146 [cit. 2014-06-20]. ISSN 1435-9464. Dostupné z: <<http://www.laengle.info/downloads/ESK-article%20%20EP%2003.pdf>>.

LÄNGLE, A. The method of “Personal Existential Analysis” [online]. *European Psychotherapy*. 2003b, 4, 1, 37-53 [cit. 2014-05-01]. ISSN neuvedené. Dostupné z: <http://laengle.info/userfile/doc/PEA---EP-2003.pdf>

LÄNGLE, A. The art of involving the person – fundamental existential motivations as the structure of the motivational process [online]. *European Psychotherapy*. 2003c, 4, 1, 25-36 [cit. 2014-05-01]. ISSN neuvedené. Dostupné z: <http://www.webaholics.at/userfile/doc/The-Art-of-Involving-the-Person---the-Fundam-Ex-Mot.pdf>

LÄNGLE, A. 2005. The search for meaning in life and the existential fundamental motivations [online]. *Existential Analysis: Journal of the Society for Existential Analysis*. 2005, 16, 1, 2-14. [cit. 2014-08-03]. ISSN 1752-5616. Dostupné z: <http://web.ebscohost.com.ezproxy.lib.cas.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=233d4aa3-5f96-46c1-9ae773b16b9d345d%40sessionmgr111&vid=7&hid=105>

LÄNGLE, A. Emoce a existence [online]. Prel. Vít VAŘURA. *Dialogos*. 2006, s. 5-19 [cit. 2014-06-20]. ISSN neuvedené. Dostupné z: <http://www.webaholics.at/userfile/doc/Emotion-und-Existenz---Dialogos06.pdf>

LÄNGLE, A. Základní hodnota [online]. Prel. Jana VACKOVÁ. *Dialogos*. 2007c, 4, 8, 7-14 [cit. 2014-06-02]. Dostupné z: http://www.webaholics.at/userfile/doc/Grundwert---Kap-5-6-Wertbegeg-Dialogos_2007.pdf

LÄNGLE, A. Úzkosť a existencia [online]. ©2013–2015, [cit. 2016-02-23]. Dostupné z: <http://www.slea.sk/clanky/Langle-Uzkost-a-existencia.pdf>

WAGENKNECHT, M. *Teoretická vodítka pro existenciálně-analytickou diagnostiku*. [online]. ©2003, posledná revízia 10.4.2009 [cit. 2014-05-12]. Dostupné z:

<http://www.slea.cz/old/index.php/odborne-texty-mainmenu-2/7-martin-wagenknecht/50--teoreticka-voditka-pro-existencialn-analytickou-diagnostku>

WAGENKNECHT, M. *Osoba v dialogu*. [online]. ©2007, posledná revízia 10.4.2009 [cit. 2014-05-12]. Dostupné z: <http://www.slea.cz/old/index.php/odborne-texty-mainmenu-2/7-martin-wagenknecht/11-martin-wagenknecht-osoba-v-dialogu>

WAGENKNECHT, M. *Současné rozpracování a metody existenciální analýzy*. Vybrané části ze závěrečné práce pro psychoterapeutický výcvik v logoterapii a existenciální analýze [online]. ©2009a, posledná revízia 10.4.2009 [cit. 2014-05-12]. Dostupné z: <http://www.slea.cz/old/index.php/odborne-texty-mainmenu-2/7-martin-wagenknecht/54-soucasne-rozpracovani-a-metody-existencialni-analyzy>

WAGENKNECHT, M. *Nástin dalšího vývoje Franklovy existenciální analýzy a logoterapie*. Vybrané části diplomové práce [online]. ©2009b, posledná revízia 10.4.2009 [cit. 2014-05-12]. Dostupné z: <http://www.slea.cz/old/index.php/odborne-texty-mainmenu-2/7-martin-wagenknecht/53--nastin-daliho-vyvoje-franklovy-existencialni-analyzy-a-logoterapie>

PRÍSPEVKY NA KONFERENCII

BALCAR, K. Frankl – Lukasová – Längle: Oč jde v logoterapii a existenciální analýze? *Příspěvek na VI. česko-slovenská konference o logoterapii „...napriek všetkému povedať životu áno“*, Bratislava, október, 2015.

Prílohy

Príloha č. I Plné znenie dotazníku TEM

Test existenciální motivace – TEM

(Längle A., Eckhardt P. – České znění K. B., 2013)

Škola / obor:

Věk:

Muž / Žena

Prosím, vyznačte svůj názor k následujícím výrokom. Odpovídejte tak, jak to právě cítíte, bez velkého rozmýšlení. Žádnou položku nevynechávejte.

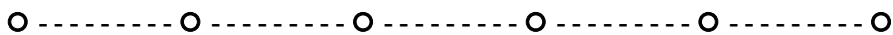
K vyznačení, nakolik daný výrok platí o Vás (když neberete v úvahu krátkodobé výkyvy nálad), proškrtněte \otimes ten ze šesti předtištěných kroužků, který svým umístěním nejvíce odpovídá Vašemu sebeposouzení na stupnici:

○ ----- ○ ----- ○ ----- ○ ----- ○ ----- ○

naprosto platí většinou platí spíše platí spíše neplatí většinou neplatí naprosto neplatí

Nakolik mě tento výrok vystihuje?

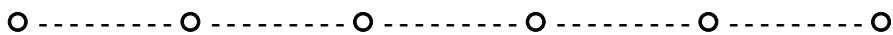
1) Našel jsem své místo v životě.	platí o----o----o----o----o neplatí
2) Okolnosti, ve kterých žiji, mohu dobře přijmout.	platí o----o----o----o----o neplatí
3) Prostor, který potřebuji k životu, si vždy dokážu získat.	platí o----o----o----o----o neplatí
4) Jen zřídkakdy cítím, že opravdu žiji.	platí o----o----o----o----o neplatí
5) Vcelku jsem sám/sama se sebou spokojený/-á.	platí o----o----o----o----o neplatí
6) Cítím, že dokážu dobře zvládat nároky, které jsou na mne kladeny.	platí o----o----o----o----o neplatí
7) Často se musím stydět.	platí o----o----o----o----o neplatí
8) Nemohu si sám/sama sebe vážít.	platí o----o----o----o----o neplatí
9) Vlastně jsem spokojený/-á s tím, jaký/jaká jsem.	platí o----o----o----o----o neplatí
10) Ve svém životě se na nic nemohu plně spolehnout.	platí o----o----o----o----o neplatí
11) Mohu si s důvěrou stát za svým.	platí o----o----o----o----o neplatí
12) Ve svém těle se cítím dobře.	platí o----o----o----o----o neplatí
13) Často mívám pocit, jako bych mohl/a ztratit půdu pod nohama	platí o----o----o----o----o neplatí

naprosto platí většinou platí spíše platí spíše neplatí většinou neplatí naprosto neplatí

Nakolik mě tento výrok vystihuje?

14) Často se cítím osamělý/-á.	platí o----o----o----o----o neplatí
15) Často jsem nespokojený/-á.	platí o----o----o----o----o neplatí
16) Nejraději bych zmizel/a z povrchu zemského.	platí o----o----o----o----o neplatí
17) Před kritickým pohledem druhých mohu dobře obstát.	platí o----o----o----o----o neplatí
18) Bývám smutný/-á z toho, že je tak málo věcí, které mě těší.	platí o----o----o----o----o neplatí
19) Nemám žádné zájmy.	platí o----o----o----o----o neplatí
20) Jsem politováníhodný člověk.	platí o----o----o----o----o neplatí
21) Většinu toho, co jsem kdy dělal/a, jsem vlastně nikdy dělat nechtěl/a.	platí o----o----o----o----o neplatí
22) Cítím, že mám dost prostoru k životu.	platí o----o----o----o----o neplatí
23) Prožívám hodně radosti.	platí o----o----o----o----o neplatí
24) Většinou se cítím nejistý/-á.	platí o----o----o----o----o neplatí
25) Těžko mohu sám/sama sebe přijmout.	platí o----o----o----o----o neplatí
26) Jsem veselý člověk.	platí o----o----o----o----o neplatí
27) Můj život je prázdný, beze smyslu.	platí o----o----o----o----o neplatí
28) Často zakouším, že mě lidé mají rádi.	platí o----o----o----o----o neplatí
29) Cením si sebe za to, co dokážu vykonat.	platí o----o----o----o----o neplatí
30) Vnímám život jako břemeno.	platí o----o----o----o----o neplatí
31) Svůj život v podstatě odmítám.	platí o----o----o----o----o neplatí
32) Nejistota v mém životě mě zúzkostňuje.	platí o----o----o----o----o neplatí
33) Často se cítím drcený/-á životem.	platí o----o----o----o----o neplatí
34) To, co chci, to také dělám.	platí o----o----o----o----o neplatí
35) Mám o sobě dobré mínění.	platí o----o----o----o----o neplatí
36) Moje přání a má rozhodnutí mé okolí většinou respektuje.	platí o----o----o----o----o neplatí
37) Do mnoha věcí se ze strachu před nezdarem vůbec nepouštím.	platí o----o----o----o----o neplatí
38) Mám pocit, že ostatní mají spíš pravdu, než já.	platí o----o----o----o----o neplatí

naprosto platí většinou platí spíše platí spíše neplatí většinou neplatí naprosto neplatí

Nakolik mě tento výrok vystihuje?

39) Jsem přesvědčen/a, že je dobré být na světě.	platí o----o----o----o----o neplatí
40) Většina toho, co jsem kdy udělal/a, nebylo k ničemu.	platí o----o----o----o----o neplatí
41) Cítím se v životě jistý/-á.	platí o----o----o----o----o neplatí
42) Mám se rád takový/-á, jaký/jaká jsem.	platí o----o----o----o----o neplatí
43) Myslím, že toho moc vykonat nedokážu.	platí o----o----o----o----o neplatí
44) To, co konám, mi dává pocit, že žiji.	platí o----o----o----o----o neplatí
45) Málokdy vím, co chci.	platí o----o----o----o----o neplatí
46) Miluji život.	platí o----o----o----o----o neplatí
47) Jen zřídka kdy uskutečňuji své úmysly a plány.	platí o----o----o----o----o neplatí
48) Zpravidla prožívám, že jsem k něčemu dobrý/-á.	platí o----o----o----o----o neplatí
49) Cítím, že je v podstatě dobré, že jsem.	platí o----o----o----o----o neplatí
50) Jsem úspěšný/-á.	platí o----o----o----o----o neplatí
51) Žiji rád/a.	platí o----o----o----o----o neplatí
52) Často nevím, oč má v mém životě jít.	platí o----o----o----o----o neplatí
53) Málokdy se mi dostává přízně od druhých lidí.	platí o----o----o----o----o neplatí
54) Jsem zoufalý člověk.	platí o----o----o----o----o neplatí
55) Většinou vím, kvůli čemu něco dělám.	platí o----o----o----o----o neplatí
56) Vedu smysluplný život.	platí o----o----o----o----o neplatí

Děkuji Vám!

Príloha č. II Plné znenie dotazníku ESK

Existenciální škála

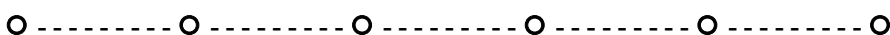
(Längle A., Orglerová, Ch. a Kundi M.)

Škola / obor:

Věk:

Muž / Žena

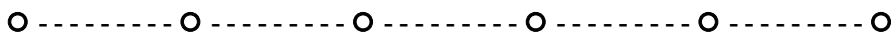
Posuďte, prosím, nakolik dále uvedené výroky platí právě o Vás. U každého výroku proškrtněte na připojené vodorovné stupnici X vždy to kolečko, jehož pozice je nejlépe vyjadřuje. (Při posuzování výroku neberte v úvahu příležitostné krátkodobé výkyvy.)

naprosto platí většinou platí spíše platí spíše neplatí většinou neplatí naprosto neplatí

Nakolik mě tento výrok vystihuje?

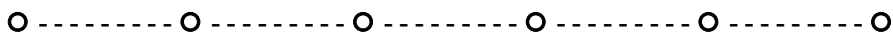
1) Často zanechám důležitých činností, protože mi je nepříjemná námaha s nimi spojená.	platí o----o----o----o----o neplatí
2) Cítím, že mě mé úkoly osobně oslovují.	platí o----o----o----o----o neplatí
3) Významné pro mě je jenom to, co odpovídá mému přání.	platí o----o----o----o----o neplatí
4) V mém životě není nic dobrého.	platí o----o----o----o----o neplatí
5) Nejraději se zabývám sám (sama) sebou – svými starostmi, přáními, sny a obavami.	platí o----o----o----o----o neplatí
6) Většinou se nedokážu soustředit.	platí o----o----o----o----o neplatí
7) S tím, co jsem doposud vykonal(a), jsem nespokojen(a), protože si myslím, že jsem měl(a) dělat něco důležitějšího.	platí o----o----o----o----o neplatí
8) Vždy se řídím podle toho, co ode mne očekávají druzí.	platí o----o----o----o----o neplatí
9) Nepříjemná rozhodnutí se snažím bez dlouhého uvažování odložit na později.	platí o----o----o----o----o neplatí
10) Snadno se nechám odvést i od prací, které dělám rád(a).	platí o----o----o----o----o neplatí
11) V mém životě není nic, o co bych se doopravdy rád(a) zasadil(a).	platí o----o----o----o----o neplatí
12) U mnoha věcí nechápu, proč bych je měl(a) dělat právě já.	platí o----o----o----o----o neplatí
13) Myslím, že můj život, tak jak jej vedu, není k ničemu dobrý.	platí o----o----o----o----o neplatí
14) Připadá mi těžké pochopit význam mnohých věcí.	platí o----o----o----o----o neplatí

naprosto platí většinou platí spíše platí spíše neplatí většinou neplatí naprosto neplatí

Nakolik mě tento výrok vystihuje?

15) Dovedu sám (sama) se sebou dobře vycházet.	platí o----o----o----o----o neplatí
16) Věnuji příliš málo času tomu, co je důležité.	platí o----o----o----o----o neplatí
17) Nikdy mi není hned jasné, co mohu v dané situaci udělat.	platí o----o----o----o----o neplatí
18) Mnoho věcí dělám jen proto, že musím, a ne proto, že chci.	platí o----o----o----o----o neplatí
19) Když nastanou problém, snadno ztrácím hlavu.	platí o----o----o----o----o neplatí
20) Většinou dělám věci, které bych mohl(a) stejně tak dobře udělat později.	platí o----o----o----o----o neplatí
21) Vždy znovu jsem zaujat(a) tím, co přináší den.	platí o----o----o----o----o neplatí
22) Většinou až při svém jednání zjišťuji, jaké má moje rozhodnutí následky.	platí o----o----o----o----o neplatí
23) Když se musím rozhodovat, nemohu se vůbec spoléhat na svůj cit.	platí o----o----o----o----o neplatí
24) I když mi na něčem velmi záleží, brání mi nejistota, jak to dopadne, abych to udělal(a).	platí o----o----o----o----o neplatí
25) Nikdy přesně nevím, za co jsem odpovědný(-á).	platí o----o----o----o----o neplatí
26) Cítím se vnitřně svobodný(-á).	platí o----o----o----o----o neplatí
27) Cítím, že mi život ukřivdil, protože mi nedopřál splnění mých přání.	platí o----o----o----o----o neplatí
28) Když vidím, že nemám možnost volby, je to pro mě úleva.	platí o----o----o----o----o neplatí
29) Jsou situace, ve kterých se cítím zcela bezmocný(-á).	platí o----o----o----o----o neplatí
30) Dělám mnoho věcí, ve kterých se ve skutečnosti nevyznám.	platí o----o----o----o----o neplatí
31) Obvykle nevím, co je v dané situaci důležité.	platí o----o----o----o----o neplatí
32) Splnění vlastních přání má přednost.	platí o----o----o----o----o neplatí
33) Je mi zatěžko vcítit se do druhých lidí.	platí o----o----o----o----o neplatí
34) Bylo by lépe, kdybych nebyl(a).	platí o----o----o----o----o neplatí
35) Mnohé věci, se kterými mám co dělat, jsou mi v podstatě cizí.	platí o----o----o----o----o neplatí
36) Rád(a) si dělám svůj vlastní názor.	platí o----o----o----o----o neplatí

naprosto platí většinou platí spíše platí spíše neplatí většinou neplatí naprosto neplatí

Nakolik mě tento výrok vystihuje?

- 37) Cítím se rozháraný(-á), protože dělám příliš mnoho věcí najednou. platí o----o----o----o----o neplatí
- 38) I při důležitých věcech mi schází síla k tomu, abych vytrval(a). platí o----o----o----o----o neplatí
- 39) Dělám mnohé věci, které vlastně ani dělat nechci. platí o----o----o----o----o neplatí
- 40) Situace mě zajímá jen potud, pokud vyhovuje mým přáním. platí o----o----o----o----o neplatí
- 41) Když jsem nemocný(-á), nevím, co si počít s tím časem. platí o----o----o----o----o neplatí
- 42) Jen zřídka kdy vidím, že v nějaké situaci mám více možností, jak jednat. platí o----o----o----o----o neplatí
- 43) Okolní svět mi připadá jednotvárný. platí o----o----o----o----o neplatí
- 44) Jen zřídka kdy se klade otázka, zda něco chci dělat, protože to většinou dělat musím. platí o----o----o----o----o neplatí
- 45) V mém životě není nic opravdu krásné, protože všechno má své pro a proti. platí o----o----o----o----o neplatí
- 46) Moje vnitřní nesvoboda a závislost mi působí potíže. platí o----o----o----o----o neplatí

Děkuji Vám!

Príloha č. III Interkorelácie TEM a ESK

[DataSet=0]

Spearman's rho		Correlations										
		TEM_ZD	TEM_ZH	TEM_ZH	TEM_SH	TEM_SM	ESK_SO	ESK_SP	ESK_P	ESK_SV	ESK_OD	ESK_E
Correlation Coefficient	1,000	,827	,812	1,000	,830	,633	,769	,821	,806	,743	,803	,821
Sig. (2-tailed)		,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
N	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191
Correlation Coefficient	,827	1,000	,812	,766	,606	,805	,795	,718	,680	,680	,724	,784
Sig. (2-tailed)	,000		,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
N	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191
Correlation Coefficient	,882	,812	1,000	,830	,613	,749	,761	,793	,715	,778	,801	,801
Sig. (2-tailed)	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
N	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191
Correlation Coefficient	,819	,766	,830	1,000	,624	,837	,821	,787	,772	,807	,706	,843
Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
N	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191
Correlation Coefficient	,633	,606	,613	,624	1,000	,690	,664	,671	,684	,684	,706	,808
Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
N	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191
Correlation Coefficient	,769	,805	,749	,837	,837	1,000	,952	,800	,801	,853	,837	,944
Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
N	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191
Correlation Coefficient	,780	,795	,761	,821	,821	,952	1,000	,811	,801	1,000	,960	,933
Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
N	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191
Correlation Coefficient	,806	,718	,793	,787	,787	,800	,811	1,000	,853	,962	1,000	,967
Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
N	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191
Correlation Coefficient	,743	,680	,715	,772	,772	,786	,801	,853	1,000	,962	1,000	,929
Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
N	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191
Correlation Coefficient	,803	,724	,778	,807	,807	,822	,837	,960	,962	1,000	1,000	,967
Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
N	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191
Correlation Coefficient	,821	,784	,801	,843	,843	,913	,944	,933	,929	,967	,967	1,000
Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
N	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191

Príloha č. IV Dáta súboru – skóre

strana 1

věk	pohlaví	VŠ	TEM-ZD	TEM-ZH	TEM-SH	TEM-SM	ESK-SO	ESK-SP	ESK-P	ESK-SV	ESK-OD	ESK-E	ESK-P	ESK-E	ESK CS (CS=P+E)
18	2	1	55	66	68	65	32	69	101	56	58	114	101	114	215
18	2	2	58	65	59	67	26	76	102	55	61	116	102	116	218
19	2	5	35	44	32	33	23	40	63	26	27	53	63	53	116
19	2	5	39	42	35	40	27	46	73	29	54	83	73	83	156
19	2	2	39	39	41	45	26	43	69	35	52	87	69	87	156
19	2	3	64	76	62	75	38	72	110	49	52	101	110	101	211
19	2	3	56	65	62	51	27	61	88	30	34	64	88	64	152
19	2	3	64	72	66	72	41	72	113	52	65	117	113	117	230
19	2	4	57	62	68	60	31	59	90	47	40	87	90	87	177
19	1	5	36	44	32	34	23	40	63	26	27	53	63	53	116
19	2	1	72	84	80	72	30	70	100	59	68	127	100	127	227
19	1	6	47	53	57	47	11	27	38	25	16	41	38	41	79
20	2	5	71	80	74	78	32	71	103	55	63	118	103	118	221
20	2	5	62	68	71	72	40	63	103	46	56	102	103	102	205
20	2	7	50	72	51	57	28	59	87	35	35	70	87	70	157
20	2	7	75	80	68	73	37	74	111	54	56	110	111	110	221
20	2	1	60	72	63	67	32	58	90	43	48	91	90	91	181
20	2	1	70	66	64	67	36	77	113	58	63	121	113	121	234
20	2	1	62	67	68	59	32	67	99	49	50	99	99	99	198
20	2	1	53	70	61	54	32	67	99	38	54	92	99	92	191
20	2	1	67	72	65	64	33	70	103	47	55	102	103	102	205
20	2	1	66	77	64	63	35	63	98	56	55	111	98	111	209
20	2	2	43	53	46	63	20	61	81	47	48	95	81	95	176
20	2	3	62	66	60	58	32	63	95	44	51	95	95	95	190
20	2	8	52	70	54	65	27	66	93	47	54	101	93	101	194
20	2	9	60	69	58	69	35	68	103	52	59	111	103	111	214
20	2	9	66	76	76	73	29	70	99	49	60	109	99	109	208
20	2	9	61	70	64	63	37	65	102	55	60	115	102	115	217
20	2	10	70	76	73	75	28	70	98	55	54	109	98	109	207

věk	pohlaví	VŠ	TEM ZD	TEM-ZH	TEM-SH	TEM-SM	ESK-SO	ESK-SP	ESK-P	ESK-SV	ESK-OD	ESK-E	ESK-P	ESK-E	ESK CS (CS=P+E)
20	2	4	71	76	72	64	32	68	100	53	58	111	100	111	211
20	2	6	59	62	60	46	33	57	90	36	45	81	90	81	171
20	1	10	65	62	63	59	26	50	76	47	52	99	76	99	175
20	1	4	70	78	71	74	40	76	116	56	60	116	116	116	232
20	1	7	50	73	52	57	27	60	87	36	35	71	87	71	158
20	1	1	66	76	63	63	34	63	97	56	55	111	97	111	208
20	1	2	43	54	47	63	19	61	80	47	45	92	80	92	172
20	1	9	70	77	76	74	28	70	98	47	60	107	98	107	205
20	1	9	59	69	64	63	37	62	99	55	59	114	99	114	213
20	1	10	70	76	73	74	28	67	95	55	56	111	95	111	206
20	1	4	71	77	72	66	32	67	99	52	58	110	99	110	209
20	1	5	61	70	71	73	41	63	104	46	57	103	104	103	207
20	1	1	66	67	62	64	33	69	102	47	56	103	102	103	205
20	2	3	67	82	66	68	34	73	107	53	63	116	107	116	223
20	2	11	50	52	55	55	26	69	95	44	51	95	95	95	190
20	1	2	58	64	59	68	26	75	101	56	62	118	101	118	219
20	1	3	67	82	67	68	35	73	108	54	65	119	108	119	227
20	1	4	34	36	28	33	29	40	69	28	34	62	69	62	131
21	2	5	66	70	70	71	34	70	104	55	61	116	104	116	220
21	2	5	67	75	71	68	36	74	110	52	49	101	110	101	211
21	2	5	47	58	44	57	24	57	81	33	44	77	81	77	158
21	2	5	49	60	68	43	25	57	82	36	38	74	82	74	156
21	2	7	30	25	31	39	29	38	67	31	41	72	67	72	139
21	2	1	66	79	70	77	36	78	114	61	61	122	114	122	236
21	2	1	25	23	26	25	19	30	49	27	35	62	49	62	111
21	2	1	55	76	58	63	35	68	103	44	48	92	103	92	195
21	2	1	53	42	55	60	28	55	83	47	45	92	83	92	175
21	2	1	69	80	71	73	36	75	111	58	61	119	111	119	230
21	2	1	62	72	63	62	31	60	91	46	51	97	91	97	188

věk	pohlaví	VŠ	TEM-ZD	TEM-ZH	TEM-SH	TEM-SM	ESK-SO	ESK-SP	ESK-P	ESK-SV	ESK-OD	ESK-E	ESK-P	ESK-E	ESK CS (CS=P+E)
21	2	1	54	56	52	69	16	69	85	47	62	109	85	109	194
21	2	2	61	74	64	63	32	69	101	44	48	92	101	92	193
21	2	2	70	78	76	72	48	81	129	58	67	125	129	125	254
21	2	2	68	83	68	69	31	76	107	48	55	103	107	103	210
21	2	2	63	75	63	63	37	66	103	50	57	107	103	107	210
21	2	2	60	75	63	71	38	77	115	39	59	98	115	98	213
21	2	3	67	72	66	75	40	79	119	56	58	114	119	114	233
21	2	3	67	71	71	73	41	75	116	57	59	116	116	116	232
21	2	4	39	64	53	39	23	61	84	37	37	74	84	74	158
21	2	4	68	78	61	68	34	70	104	55	55	110	104	110	214
21	2	4	74	81	74	72	39	76	115	53	66	119	115	119	234
21	2	4	34	38	28	35	27	40	67	29	33	62	67	62	129
21	2	11	37	26	37	43	36	43	79	40	53	93	79	93	172
21	1	4	70	73	69	70	29	67	96	44	46	90	96	90	186
21	1	5	67	70	70	70	33	70	103	55	61	116	103	116	219
21	1	5	46	56	46	56	24	58	82	33	44	77	82	77	159
21	1	7	30	25	31	39	30	38	68	31	41	72	68	72	140
21	1	1	64	78	70	77	36	78	114	59	61	120	114	120	234
21	1	1	25	24	25	25	19	30	49	29	33	62	49	62	111
21	1	2	68	83	68	69	31	76	107	48	55	103	107	103	210
21	1	4	74	80	74	71	39	77	116	52	66	118	116	118	234
21	1	5	66	74	70	68	36	74	110	51	48	99	110	99	209
21	1	9	62	80	70	77	35	71	106	51	58	109	106	109	215
21	1	1	53	72	61	53	32	64	96	38	56	94	96	94	190
22	2	5	61	71	64	64	26	65	91	48	49	97	91	97	188
22	2	5	71	75	72	72	40	69	109	61	61	122	109	122	231
22	2	5	28	21	30	31	19	29	48	27	34	61	48	61	109
22	2	5	77	84	79	77	34	83	117	61	66	127	117	127	244
22	2	5	57	72	60	52	24	62	86	39	29	68	86	68	154

věk	pohlaví	VŠ	TEM-ZD	TEM-ZH	TEM-SH	TEM-SM	ESK-SO	ESK-SP	ESK-P	ESK-SV	ESK-OD	ESK-E	ESK-P	ESK-E	ESK CS (CS=P+E)
22	2	5	47	48	48	44	27	45	72	31	34	65	72	65	137
22	2	1	64	80	69	72	25	74	99	43	51	94	99	94	193
22	2	1	59	64	58	74	34	73	107	54	65	119	107	119	226
22	2	1	74	69	70	69	34	69	103	47	45	92	103	92	195
22	2	1	55	71	66	62	34	66	100	45	37	82	100	82	182
22	2	1	59	60	53	53	33	60	93	40	54	94	93	94	187
22	2	2	71	77	70	66	32	77	109	57	65	122	109	122	231
22	2	3	64	56	66	68	32	65	97	49	50	99	97	99	196
22	2	3	61	60	60	57	28	56	84	42	46	88	84	88	172
22	2	9	51	38	58	57	28	50	78	36	46	82	78	82	160
22	2	10	63	73	63	70	37	72	109	56	63	119	109	119	228
22	2	11	65	75	70	72	38	78	116	58	66	124	116	124	240
22	2	6	48	60	60	44	29	50	79	38	46	84	79	84	163
22	2	6	71	77	77	77	42	78	120	62	72	134	120	134	254
22	1	4	57	73	68	69	35	64	99	42	47	89	99	89	188
22	1	5	62	70	64	64	26	65	91	48	49	97	91	97	188
22	1	5	28	21	31	33	19	29	48	24	35	59	48	59	107
22	1	5	76	82	77	76	34	81	115	60	67	127	115	127	242
22	1	5	56	71	59	53	22	61	83	39	28	67	83	67	150
22	1	1	58	59	53	53	33	60	93	40	57	97	93	97	190
22	1	2	71	77	70	66	33	78	111	59	66	125	111	125	236
22	1	5	46	48	46	45	26	45	71	31	35	66	71	66	137
22	1	1	74	68	66	68	32	68	100	47	45	92	100	92	192
22	2	1	75	81	71	81	42	82	124	56	67	123	124	123	247
22	2	1	75	83	81	74	39	83	122	64	74	138	122	138	260
22	2	1	66	74	64	69	31	67	98	46	58	104	98	104	202
22	1	4	68	76	61	70	33	71	104	52	55	107	104	107	211
22	1	2	57	69	64	74	29	71	100	44	48	92	100	92	192
22	1	2	64	64	67	66	32	65	97	56	55	111	97	111	208

věk	pohlaví	VŠ	TEM-ZD	TEM-ZH	TEM-SH	TEM-SM	ESK-SO	ESK-SP	ESK-P	ESK-SV	ESK-OD	ESK-E	ESK-P	ESK-E	ESK CS (CS=P+E)
23	2	5	47	57	35	40	33	49	82	28	28	56	82	56	138
23	2	5	63	76	65	70	36	77	113	52	58	110	113	110	223
23	2	5	58	55	63	62	29	61	90	51	57	108	90	108	198
23	2	5	68	78	67	63	31	67	98	52	56	108	98	108	206
23	2	1	60	66	62	66	39	75	114	58	69	127	114	127	241
23	2	1	37	47	45	35	26	47	73	28	30	58	73	58	131
23	2	1	63	80	74	75	28	74	102	53	56	109	102	109	211
23	2	1	66	73	70	74	39	72	111	49	65	114	111	114	225
23	2	1	66	70	69	71	36	71	107	50	58	108	107	108	215
23	2	1	44	55	45	43	21	55	76	29	44	73	76	73	149
23	2	1	61	71	66	57	29	62	91	44	41	85	91	85	176
23	2	1	74	77	75	70	25	75	100	47	53	100	100	100	200
23	2	1	49	62	47	61	36	71	107	41	51	92	107	92	199
23	2	2	60	74	62	65	31	66	97	40	42	82	97	82	179
23	2	2	64	77	69	69	40	78	118	55	52	107	118	107	225
23	2	2	63	62	66	64	31	69	100	56	55	111	100	111	211
23	2	2	48	57	43	51	29	63	92	34	42	76	92	76	168
23	2	10	72	74	78	77	38	77	115	57	62	119	115	119	234
23	1	5	66	78	64	61	31	67	98	51	56	107	98	107	205
23	1	10	72	74	78	77	39	77	116	58	65	123	116	123	239
23	2	5	74	80	80	80	42	79	121	58	66	124	121	124	245
23	1	1	62	76	68	70	32	73	105	48	50	98	105	98	203
23	1	1	69	71	67	69	40	70	110	47	52	99	110	99	209
23	2	5	60	65	61	63	35	66	101	42	50	92	101	92	193
24	2	2	43	50	41	63	29	59	88	42	54	96	88	96	184
24	2	5	61	79	72	63	37	69	106	55	54	109	106	109	215
24	2	7	70	71	75	69	37	65	102	54	57	111	102	111	213
24	2	7	66	82	65	63	40	75	115	53	56	109	115	109	224
24	2	7	49	58	51	45	25	52	77	38	40	78	77	78	155

věk	pohlaví	VŠ	TEM-ZD	TEM-ZH	TEM-SH	TEM-SM	ESK-SO	ESK-SP	ESK-P	ESK-SV	ESK-OD	ESK-E	ESK-P	ESK-E	ESK CS (CS-P+E)
24	2	7	73	78	70	77	38	79	117	63	64	127	117	127	244
24	2	1	62	76	68	70	32	73	105	50	50	100	105	100	205
24	2	1	52	65	57	63	36	74	110	52	60	112	110	112	222
24	2	1	44	43	46	42	17	39	56	33	29	62	56	62	118
24	2	1	33	37	37	38	20	42	62	19	22	41	62	41	103
24	2	1	69	72	66	69	40	71	111	47	53	100	111	100	211
24	2	1	57	77	66	59	38	77	115	46	55	101	115	101	216
24	2	1	72	77	76	70	35	75	110	54	63	117	110	117	227
24	2	2	54	68	61	74	28	73	101	43	48	91	101	91	192
24	2	2	72	81	70	72	36	75	111	48	61	109	111	109	220
24	2	3	64	69	64	67	25	60	85	42	51	93	85	93	178
24	2	10	64	75	67	66	33	68	101	46	54	100	101	100	201
24	2	4	69	70	66	69	32	73	105	52	58	110	105	110	215
24	2	6	69	76	58	68	37	74	111	52	49	101	111	101	212
24	1	2	54	68	62	73	26	73	99	41	47	88	99	88	187
24	1	3	64	70	64	67	24	60	84	41	51	92	84	92	176
24	1	1	44	42	43	42	19	40	59	34	30	64	59	64	123
24	1	1	71	81	68	72	34	75	109	46	59	105	109	105	214
25	2	7	51	53	51	49	28	55	83	41	43	84	83	84	167
25	2	5	37	41	30	28	27	38	65	29	40	69	65	69	134
25	2	1	56	59	56	55	30	54	84	41	47	88	84	88	172
25	2	1	59	74	60	68	33	70	103	46	56	102	103	102	205
25	2	1	43	64	43	65	28	64	92	36	50	86	92	86	178
25	2	2	55	70	49	60	34	77	111	40	54	94	111	94	205
25	2	10	44	57	51	40	27	51	78	36	41	77	78	77	155
25	1	1	75	81	71	81	42	81	123	56	65	121	123	121	244
25	1	3	69	66	63	68	30	64	94	47	48	95	94	95	189
25	1	5	73	77	81	80	41	75	116	53	62	115	116	115	231
25	1	2	36	41	39	40	30	45	75	29	34	63	75	63	138

věk	pohlaví	VŠ	TEM-ZD	TEM-ZH	TEM-SH	TEM-SM	ESK-SO	ESK-SP	ESK-P	ESK-SV	ESK-OD	ESK-E	ESK-P	ESK-E	ESK CS (CS=P+E)
26	2	5	53	47	56	49	26	54	80	35	51	86	80	86	166
26	2	1	42	54	44	38	27	55	82	32	40	72	82	72	154
26	2	3	53	66	54	61	33	70	103	44	45	89	103	89	192
26	1	1	31	45	46	47	21	50	71	23	24	47	71	47	118
26	2	2	37	39	38	39	31	46	77	30	34	64	77	64	141
26	2	3	68	66	61	68	30	64	94	47	48	95	94	95	189
26	1	4	70	79	65	71	35	70	105	48	63	111	105	111	216
26	1	2	42	42	37	33	26	46	72	27	36	63	72	63	135
27	2	5	74	77	82	80	41	78	119	52	61	113	119	113	232
27	2	2	36	41	37	30	26	45	71	27	35	62	71	62	133
27	1	1	66	74	65	68	31	67	98	47	58	105	98	105	203
27	1	2	37	41	39	30	24	45	69	22	33	55	69	55	124
27	1	2	36	39	37	39	31	46	77	31	34	65	77	65	142
28	2	4	69	77	73	71	41	79	120	61	65	126	120	126	246
28	2	5	54	69	52	53	31	64	95	33	37	70	95	70	165
29	2	4	75	82	75	75	34	75	109	56	63	119	109	119	228
32	2	3	57	74	57	58	31	71	102	36	39	75	102	75	177

LEGENDA		ESK	TEM
MUŽ	1		
ŽENA	2		

humanitní	1	filosofické	7
lékařské	2	policejní	8
pedagogické	3	právnícké	9
technické	4	přírodovědecké	10
ekonomické	5	umělecké	11
zemědělské	6		

**Príloha č. V Faktorová analýza základných stupníc TEM, ESK,
spoločné pre TEM a ESK**

**Faktorová analýza základných stupníc TEM:
ZD, ZH, SH, SM**

**Veľkosť vysvetleného spoločného rozptylu interkorelácií stupníc TEM
po extrakcii hlavných komponent**

Hlavná komponenta	Hodnoty vlastných čísel		
	Veľkosť hlavnej komponenty	Percento vysvetleného spoločného rozptylu	Kumulatívne % vysvetleného spoločného rozptylu
1	3,650	91,255	91,255
2	0,154	3,846	95,102
3	0,125	3,135	98,236
4	0,071	1,764	100,000

**Faktorová analýza základných stupníc ESK:
SO, SP, SV, OD**

**Veľkosť vysvetleného spoločného rozptylu interkorelácií stupníc ESK
po extrakcii hlavných komponent**

Hlavná komponenta	Hodnoty vlastných čísel		
	Veľkosť hlavnej komponenty	Percento vysvetleného spoločného rozptylu	Kumulatívne % vysvetleného spoločného rozptylu
1	3,284	82,092	82,092
2	0,386	9,638	91,730
3	0,210	5,240	96,970
4	0,121	3,030	100,000

**Faktorová analýza základných stupníc TEM a ESK spoločne:
ZD, ZH, SH, SM, SO, SP, SV, OD**

**Veľkosť vysvetleného spoločného rozptylu interkorelácií stupníc TEM a ESK
po extrakcii hlavných komponent**

Hlavná komponenta	Hodnoty vlastných čísel		
	Veľkosť hlavnej komponenty	Percento vysvetleného spoločného rozptylu	Kumulatívne % vysvetleného spoločného rozptylu
1	6,536	81,702	81,702
2	0,564	7,055	88,757
3	0,351	4,388	93,145
4	0,198	2,471	95,616
5	0,120	1,495	97,111
6	0,104	1,298	98,409
7	0,071	,884	99,293
8	0,057	,707	100,000

ANOTÁCIA

Práca sa zaoberá lokálnou štandardizáciou dotazníku TEM. Jeho hlavnou úlohou je meranie naplnenosti či nenaplnenosti štyroch základných existenciálnych motivácií. Na štúdiu sa podieľalo 191 osôb (muži N=57, ženy N=134) vo vekovom rozmedzí 18-32 rokov. TEM bol následne porovnávaný s ESK. Výsledky ukazujú vysoké korelácie medzi stupnicami TEM navzájom a medzi stupnicami TEM a ESK. Vnútoraná konzistencia všetkých 8 stupníc oboch dotazníkov bola veľmi dobrá.

KLÚČOVÉ SLOVÁ: Existenciálna analýza, základné existenciálne motivácie, TEM, ESK, lokálne normy

ABSTRACT

This diploma thesis deals with local standardization of questionnaire TEM. Its main task is measuring fulfillment or unfulfillment of four fundamental existential motivations. 191 probands (men N=57, women N=134) between range of age 18-32 years took part in this study. TEM was compared with ESK. The results show high correlations within scales of TEM and between scales of TEM and ESK. Internal consistency of all 8 scales in both questionnaires was excellent.

KEY WORDS: Existential analysis, fundamental existential motivations, TEM, ESK, local norms

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Meno a priezvisko autora/ky:	Bc. Jana Plachá
Študijný program:	Psychologie
Študijný obor:	Psychologie
Názov práce:	Lokálna štandardizácia českého znenia dotazníku TEM – Test existenciálnej motivácie
Počet strán (bez príloh):	65
Celkový počet strán príloh:	16
Počet titulov českej literatúry a prameňov:	31
Počet titulov zahraničnej literatúry a prameňov:	14
Počet internetových odkazov:	14
Vedúci práce:	doc. PhDr. Karel Balcar, CSc.
Rok dokončenia práce:	2016

Evidenčný list knižnice

Súhlasím s tým, aby moja diplomová práca bola využívaná k študijným účelom.

V Prahe, dňa: 29.4.2016

.....

Užívateľka potvrdzuje svojím podpisom, že ak túto bakalársku prácu využijú vo svojej práci, uvedú ju v zozname literatúry a budú ju riadne citovať ako akýkoľvek iný prameň:

Meno, priezvisko	Adresa	Dátum	Podpis

Posudek vedoucího diplomové práce na Pražské vysoké škole psychosociálních studií

Jméno a příjmení studenta/-tky: **Bc. Jana Plachá**

Obor studia: **Psychologie**

Název práce: **Lokální šandardizácia českého znenia dotazníku TEM – Test existenciálnej motivácie**

Vedoucí práce: **doc. PhDr. Karel Balcar, CSc.**

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): **65**

Počet stránek příloh: **16**

Počet titulů v seznamu literatury: **59**

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Oborová přílehlavost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	1			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	1			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	1			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	1			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	1			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	1			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

0				
---	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	1			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

	1			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	1			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	1			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost
výsledků v praxi

	1			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce
(publikace, referáty, apod.)

		2		
--	--	---	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

1. Vyložte stručně komisi předpokládanou teoretickou odlišnost proměnných měřených testem TEM oproti proměnným měřeným testem ESK.
2. Posuďte praktické a metodologické výhody a rizika Vámi užitými metodami internetového sběru výzkumných údajů.

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Diplomandka při volbě a zpracování tématu postupovala iniciativně a samostatně, v průběhu práce aktivně spolupracovala s vedoucím a konstruktivně se vyrovnávala s jeho požadavky a průběžnou kritikou vypracovávaného textu.

Výsledkem její práce je obsahově velice dobře rozvržená a věrohodná originální lokálněnormativní studie českého znění dosud oficiálně nevydaného zahraničního „Testu existenciální motivace“, které umožňuje jeho porovnání s již zavedenou metodou „Existenciální škála“ i rozbor vzájemných vztahů jejich dílčích stupnic. To poslouží teoreticky k vyjasnění obsahových souvislostí takto měřených proměnných v terapeutickém přístupu Logoterapie a existenciální analýzy, prakticky pak k validizaci diagnostických poznatků ve skríninkovém vyšetřování a v klinické práci s noogenně nemocnými pacienty.

Autorka přitom správně reflektuje i metodologická omezení užitých metod i jimi získaných poznatků, především nejistou reprezentativnost internetově testovaného souboru osob a tím omezenou zobecnitelnost získaných výsledků; nicméně jejich výsledná podoba dodává provedenému zkoumání dostatečnou věrohodnost poměrně rozsáhlé výzkumné sondy, která pravděpodobně vzbudí pozornost i zahraničních tvůrců těchto metod.

Obsahovou neurčitost nacházím pouze ve vymezení 3. existenciální motivace na str. 21 v odst. 4 jako „úctu k osobě“, kde postrádám slovo „vlastnej“, což vyplývá ze správného vymezení této motivace jako „sebahodnoty“ v dotazníku i u autorky na str.27-28 a 31-32; dále pak v poněkud neurčitěm významu užitých označení „mikrooblast“ (str. 19 odst.5) a „v normálnej oblasti“ (str. 20 odst. 3).

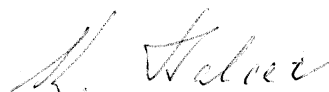
I po formální a jazykové stránce je předložený text téměř bezchybně zpracován. Výhradu mám pouze k umístění anotace na 17. stránku příloh – podle pokynů má být umístěna za anglický titulní list; drobným zřejmě přepsáním je užití ypsilonu v označení histrionské poruchy na str. 29 v odst. 3 (jinak to autorka v textu píše správně).

Celkem pokládám předkládanou práci v porovnání se standardem hodnocení diplomních studií v oboru psychologie za vynikající; tomu odpovídá i mé hodnocení na číselných stupnicích posudku.

Doporučení k obhajobě: **doporučuji** / ~~nedoporučuji~~*

Navrhovaná klasifikace: **výborně**

Datum, podpis: **30. dubna 2016**

*
nehodící se, škrtněte

**Posudek oponenta diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Bc. Jana Plachá

Obor studia: PSychologie

Název práce: Lokální standardizace českého znění dotazníku TEM – Test existenciální motivace

Vedoucí/oponent práce: Mgr. et Mgr. Michal Slaninka, Ph.D.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 65

Počet stránek příloh: 16

Počet titulů v seznamu literatury: 45

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová příslušnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	x			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

x				
---	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

x				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	x			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – nepospěl/a

Návaznosť kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použiteľnosť výsledkov v praxi

	x			
--	---	--	--	--

Vhodnosť prezentácie záverů práce (publikácie, referáty, apod.)

	x			
--	---	--	--	--

Otázky a námety k diskusi při obhajobě:

1. Aké limity a prípadné nedostatky má test existenciálnej motivácie?

Celkové hodnotení práce (klady, nedostatky):

Prínosom diplomovej práce je určenie lokálnych noriem dotazníku Test existenciálnej motivácie (TEM), ktorý ešte v Čechách nemá vytvorené normy. Autorka v teoretickej časti stručne popisuje logoterapiu a obraz o človeku u V. E. Frankla, následne rozoberá Existenciálnu analýzu A. Längleho a pomerne detailne popisuje stupne existenciálnej motivácie, čo má priamu súvislosť s testom existenciálnej motivácie. V praktickej časti sa venuje určeniu lokálnych noriem pre dotazník TEM a zisťuje koreláciu medzi jednotlivými stupnicami tohto testu i vzájomné korelácie medzi stupnicami TEM a Existenciálnej škály.

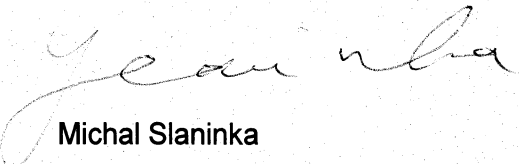
Oceňujem, že autorka vytvorila podmienky na to, aby dostala čo najspoľahlivejšie dáta. Práci možno vytknúť, že autorka niekedy podľa môjho názoru zbytočne opakuje niektoré informácie (napr. niekoľkokrát spomínané stupne existenciálnej motivácie a ich popis). Stanovenie lokálnych noriem je obohacujúcim príspevkom k používaniu testu TEM v Čechách i na Slovensku. Prácu hodnotím ako výbornú a odporúčam ju k obhajobe.

Doporučení k obhajobě: doporučuji/nedoporučuji*

Navrhovaná klasifikace: výborne

Datum, podpis:

14.5.2016

Michal Slaninka

* nehodící se, škrtněte